

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

TARİH KONULU DİZİLERİN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSİNE YÖNELİK
TUTUMLARINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çayan AKIN

İstanbul
Temmuz, 2020

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI

TARİH KONULU DİZİLERİN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSİNE YÖNELİK
TUTUMLARINA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çayan AKIN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGENEL

İstanbul

Temmuz, 2020

TEZ ONAYI

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi
Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Bilal YILDIRIM

Üye Prof. Dr. İbrahim KOCABAŞ

Üye Dr. Öğretim Üyesi Abdül Kasım VARLI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Tarih Konulu Dizilerin Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Çayan AKIN

ÖNSÖZ

Tarih konulu dizilerin lise öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştıran bu çalışmada “Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği” ve “Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Öğrencilerin erken çocukluk döneminden itibaren görsel okuryazarlıklarının gelişmesi tarih dersine yönelik eğitim programlarında tarih dizilerinin önemini arttırmıştır. Öğrencilerin geçmiş ile gelecek arasında bağ kurması, soyut tarihsel olguların görsel zenginlik ile somutlaştırılması ve öğrencinin eleştirel kapasitesinin geliştirilmesinde tarih dizilerinin önemi artmaktadır. Bu anlamda öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının tarih dersine yönelik tutumlarını nasıl etkilediğini belirlemek özellikle yeni öğretim programları açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Yüksek lisans çalışmam da değerli katkıları ile beni yönlendiren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGENEL’e şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Araştırmama katılarak beni destekleyen değerli öğrencilerime teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan değerli aileme de teşekkürlerimi sunarım.

Çayan AKIN
İstanbul-2020

ÖZET
TARİH KONULU DİZİLERİN ORTAÖĞRETİM
ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSİNE YÖNELİK
TUTUMLARINA ETKİSİ

Çayan AKIN

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Mustafa ÖZGENEL

Temmuz, 2020- 87 +XIII sayfa

Bu araştırma tarih konulu dizilerin ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine ilişkin tutumuna etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul ili Başakşehir ve Küçükçekmece ilçelerinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, İstanbul ili Başakşehir ve Küçükçekmece ilçelerinde bulunan 3 Anadolu Lisesinden 290 öğrenci, 3 Meslek Lisesinden 291 öğrenci ve 3 İmam Hatip Lisesinden 289 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma da tarih dersine ve tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçekleri kullanılmıştır. Ölçekler, araştırmanın amacı çerçevesinde İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak belirlenen örneklem üzerinde uygulanmıştır. Öğrencilerden toplanan verilerin analizi SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. Bulgular değerlendirildiğinde tarih dizilerinin ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine ilişkin tutumlarına etki ettiği, tarih konulu dizilere olan ilgideki artışın tarih dersi tutumunu da arttırdığı gözlemlenmiştir. Tarih dizilerinin tarih dersi tutumunu %11 oranında açıkladığı ve tarih dizisi ölçeğindeki bir birimlik artışın tarih dersi tutumunda olumlu artışa sebep olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarih Dizileri, Tarih Dersi, Tarih Dersi Tutumu, Tarih Dizileri Tutumu.

ABSTRACT
THE EFFECT OF HISTORY-BASED SERIES ON HIGH
SCHOOL STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS HISTORY
LESSON

Çayan AKIN

Master, Education Administration

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Mustafa ÖZGENEL

July, 2020- 87 + XIII Pages

This study was conducted to investigate the effect of history series on the attitudes of high school students towards history course. Relational survey model was used in the study. The population of the study consists of students studying in the secondary education institutions in Başakşehir and Küçükçekmece districts of İstanbul. The sample of the study consists of 290 students from 3 Anatolian High Schools, 291 students from 3 Vocational High Schools and 289 students from 3 Imam Hatip High Schools in Başakşehir and Küçükçekmece districts of İstanbul.

Attitude scales for history course and history series were used with the research. For the purpose of the study, necessary permissions were obtained From İstanbul Provincial Directorate of National Education and the scale was applied on the sample. The data collected from the students were analyzed using SPSS 23 program. When the findings were evaluated, it was observed that history series affected the attitudes of high school students towards history course and increased interest in history series increased history course attitude. It was seen that history series explained the history course attitude by 11% and one unit increase in the history series scale led to pozitiv increase in history course attitude.

Keywords: History Series, History Lesson, History Lesson Attitude, History Series Attitude

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Varsayımları	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	7
1.6. Tanımlar	7
İKİNCİ BÖLÜM	
LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Tarih ve Tarihin Amacı	8
2.1.1. Kavramsal Açıdan Tarih	8
2.1.2. Tarihin Amacı	9
2.2. Tarih Öğretimi	12
2.2.1. Tarih Öğretimi ve Tarih Öğretiminin Amacı	12
2.2.2. Öğretim Sürecinde Öğrenci Tutumunun Yeri.....	13
2.3. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı	17
2.3.1. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi	20
2.3.2. Görsel Materyaller	23
2.3.3. Görsel Materyallerin Tarih Öğretiminde Kullanılması.....	28
2.4. Dizilerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Özellikleri.....	32
2.5. Tarihi Öğretiminde Tarihi Dizilerinin Kullanımı.....	34
2.5.1. Kavramsal Açıdan Tarihi Dizi	34

2.5.2. Tarih Öğretiminde Dizileri Etkili Kullanma Yolları.....	37
2.5.3. Tarih Öğretiminde Dizi Kullanımının Sınırlılıkları	39
2.4. İlgili Araştırmalar	40
2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	40
2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YÖNTEM.....	48
3.1. Araştırmanın Modeli	48
3.2. Evren ve Örneklem.....	48
3.3. Veri Toplama Araçları.....	49
3.4. Verilerin Toplanması.....	49
3.5. Verilerin Analizi	49
3.6. Araştırmada Kullanılan Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi	50
3.6.1. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi	50
3.6.1.1. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi	50
3.6.1.2. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi..	52
3.6.2. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi	53
3.6.2.1. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi.....	53
3.6.2.2. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi	56
3.5. Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Normallik Dağılımı	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BULGULAR.....	58
4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	58
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular	60
4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	65
4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular	65
BEŞİNCİ BÖLÜM	
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	66
5.1. Tartışma ve Sonuç	66
5.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	66
5.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	67

5.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	69
5.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç	70
5.2. Öneriler.....	71
5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	71
5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	72
KAYNAKÇA	74
EKLER.....	82
ÖZGEÇMİŞ.....	87

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Barlett's Testi ..	50
Tablo 3.2: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Varyansı Açıklama Yüzdeleri	50
Tablo 3.3: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğine Ait İfadeler ve Faktör Yükleri.....	51
Tablo 3.4: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizi	52
Tablo 3.5: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyonu	53
Tablo 3.6: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Barlett's Test Tablosu ..	54
Tablo 3.7: Tarih Dersi Tutum Ölçeği Faktörlerin Varyansı Açıklama Yüzdeleri	54
Tablo 3.8: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine Ait İfadeler ve Faktör Yükleri ..	55
Tablo 3.9: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizi	56
Tablo 3.10: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Madde-Toplam Korelasyonu.....	56
Tablo 3.11: Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Normallik Dağılımı	57
Tablo 4.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi	58
Tablo 4.2: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi.....	59
Tablo 4.3: Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Genel Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi.....	60
Tablo 4.4: Cinsiyete Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Derslerine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Bağımsız Örneklem Testi.....	61
Tablo 4.5: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Derslerine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi	61
Tablo 4.6: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersleri Ölçeklerinin Levene Testi Sonuçları.....	62
Tablo 4.7: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Post-hoc LSD Testi Sonuçları	62
Tablo 4.8: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi	63
Tablo 4.9: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutumların Levene Testi Sonuçları.....	64

Tablo 4.10: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Post-hoc LSD Sonuçları	64
Tablo 4.11: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum ile Tarih Dersine Yönelik Tutum Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	65
Tablo 4.12: Tarih Konulu Dizilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Tutum-Ortam-Alışkanlık-Beklenti-Davranış İlişkisi..... 15

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 3.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği . 52
Grafik 3.2: Tarih Dersi Yamaç Birikinti Grafiği 55

KISALTMALAR LİSTESİ

Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	: İstatistiksel Program Paketi
vd.	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çağdaş eğitim ve öğretim anlayışının gelişmesine paralel olarak öğrencilere yönelik farklılaşması etkin öğretim ortamlarının oluşmasına odaklanmıştır. Öğrenme işlemine katılan duyu organlarının sayısı öğrenilen konunun soyuttan somuta indirgenmesine yardımcı olacağı gibi zengin öğretim ortamı da oluşturulabilmektedir. Teknoloji ile erken dönem çocukluktan itibaren tanışan çocukların ihtiyaç duydukları bilgileri görsel materyal ile edinmeleri günümüzde oldukça kolaylaşmıştır (Demircioğlu, 2007: 78). Tarih öğretiminde zengin bir öğretim ortamının sağlanması soyut içerikli derslerin somutlaştırılmasında ve görsel olarak bilginin verilmesi ile etkili tarih öğretiminde en önemli faktörlerin başında birden çok duyu organına hitap eden farklı materyallerin kullanımı söz konusu olabilmektedir (Aktekin ve Çoban, 2011)

Televizyonlardaki tarihi dizilerin sayısının artması izlenme oranlarının artmasına neden olarak ve izlenme oranı yüksek ve uzun dönemli tarihi diziler kamuoyunu etkileme imkânı sağlamıştır. Tarih konulu dizilerin ilgi çekici mekanları, tarihi kişiliklerin karakterleri ve davranışları ve olaylar insanların hayatlarının bir parçası olmakta ve giderek daha fazla merak uyandırmaktadır. Bu bağlamda tarihi dizilerin insanların hayatlarının yönlendirebildiği söylenebilir (Kalçık, 2017: 1). Ulusal düzeyde ortak bir bilincin oluşturulması, tarihsel olgu ve olayların aydınlatılması tarihi diziler ile tarih öğretiminin kolaylaşması ve tarih eğitimiyle aktarılan bilgilerin somut bir görsel malzemeye dönüştürülmesi de televizyon dizileri ile hayat bulmuştur (Hobsbawm, 2009: 342).

Televizyon yayınlarının temel prensibi olan günceli yakalama ve gündemde kalma tarih konulu dizilerin gerçeklik ile olan bağımlı da etkilemektedir. Görsel materyalin kurmaca bir gerçeklik üzerine inşa edilmesi ile tarih bilimi arasındaki ilişkide çoğu zaman farklılıklar oluşabilmektedir (Torun ve Zeybek, 2007: 2)

Tarih konulu dizilerin etkin bir öğretim aracı olması üzerine pek çok tartışma bulunmaktadır. Tarih dersinin zevkli ve merak edilebilecek bir şekilde sunulması, öğrencilerin soyut kavram ve olayları somutlaştırması, empati kurabilme ve olaylar arasındaki ilişkilerin analizinde yararlar sağlayabilen tarih konulu dizilerin görsel okuma ve algıları geliştirdiği saptanmıştır. Buna karşılık, tarihi diziler ile tarih dersi

arasındaki bağı sistematik olarak kurgulanmaması ve eğitim materyali olarak bütünleştirilmemesi de eğitim açısından etkiyi azaltabilmektedir (Öztaş, 2015). Bir televizyon dizisinin ana görevinin tarihi eğitim vermek olmadığı gibi televizyonun temsil gücü kullanılarak tarihsel gerçekliği analiz etme dışında kahramanlıklar, zaferler, entrikalar, gizli ilişkiler ve hain ilişkilere yönelik çarpıcı unsurlar ön plana çıkarılabilmektedir. Televizyon dizisinde dramatisasyonun gerçekleştirilmesi için zorunlu olan bu durum tarih bilimi ile örtüşmemektedir. Tarih konulu dizilerin bu özellikleri nedeniyle ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarına olan etkisinin araştırılması gerekmektedir.

Bu yüksek lisans çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya giriş yapılmış ve araştırmacının problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

İkinci bölümde tarih dersi, tarih dersinde öğretime yönelik materyal kullanımı ve tarih dizilerinin tarih dersi anlatımında kullanımına yönelik literatür taraması ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

Üçüncü bölümde araştırmacının yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması, analizi ve normallik testleri bulunmaktadır. Dördüncü bölümde araştırmacının bulguları, beşinci bölümde ise tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Geçmiş dönemdeki olayların bir bütünü olarak tanımlanan tarih bilimi, bilimsel yöntemlere dayanarak olayların neden sonuç ilişkisi içinde incelenmesine dayanmaktadır (Metin, 2011: 17). Çağdaş tarih bilimi geçmiş olayların ve önemli tarihsel kişiliklerin kronolojik listelemesinden çok daha kapsamlıdır. Geçmiş olay ve olguların değerlendirilmesinde tüm verilerin ortaya konarak objektif bir şekilde inceleyen süreç bir anlamda iç içe geçmiş olayların gizli kalmış yönlerinin araştırılması ve açıklanabilirdir. Bu bağlamda tarihin bilimsel sorumluluğu metodolojik ve disiplinler bir süreç olmasıdır (Kabapınar, 2012: 12-13).

Tarih öğretime yönelik olarak öğrencilerin geçmiş olay ve olguları bilimsel esaslara uygun bir şekilde analiz etmelerini sağlayan ve neden sonuç ilişkisini geliştirebilecekleri tarih dersi eğitim ve öğretimde önemli bir ders olarak gösterilmektedir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008: 83). Tarih dersinin kolektif

bilincin oluşturulması, ulusal düzeyde bireylerin kendi tarihlerini öğrenmesi gibi amaçları bulunmasına karşılık ana konusu belirlenmiş bir metot içinde geçmiş dönemde yaşananların analiz edilerek ortak bir sonuca ulaşmak ve günümüz ile karşılaştırılmasının yapılmasını sağlayabilmektedir. Tarih dersi, öğrencilerin düşünme becerilerine yönelik bir ders olarak kapsadığı alanda öğrencilerin ihtiyacı olan yöntemin belirlenmesi, eğitim ortamının sağlanması ve farklı eğitim araçlarının bir araya getirilmesini zorunlu kılmaktadır (Güven, 2014: 13). Tarih öğretimine yönelik olarak öğrencinin analitik düşünme düzeyinin harekete geçirilmesi ve ezberden kurtarılması, geçmiş ile gelecek arasındaki ilişkiyi açıklayabilecek bir zihinsel etkileşime geçmelerine içermektedir. Bu etkileşimde milli tarih kadar dünya ve farklı toplumların tarihi de önemlidir. Tarih dersi için sözlü, yazılı, görsel olmak üzere birincil ve ikincil kaynaklar eğitim ve öğretim amacı ile kullanılabilir. Televizyonlarda gösterilen tarih konulu diziler de görüntülü ya da görsel kaynaklar arasında gösterilmektedir (Acun, 2012: 136).

Tarih öğretiminde görsel ve işitsel kaynakların eğitimde kullanılması çizim, fotoğraf, video, radyo, televizyon, sinema vb. tüm kaynakları kapsamaktadır (İnceoğlu, 2008). Tarih dersi açısından bu kaynakların en önemli olumlu etkisi soyut kavram ve olayların canlandırılması ve karmaşık olaylar zincirinin basitleştirilerek izleyiciye aktarılmasıdır. Günümüzde farklı kültürlerin farklı değerlerine göre yapılan pek çok çalışma bulunmaktadır Televizyonun dizilerinin insanlara ulaşmasının kolay olması ve etkileyici gücü tartışılmazdır. Tarihi diziler ile zamanda yolculuk yapabilen izleyici geçmiş olaylara ilişkin olarak bilgi de edinebilmektedir (Aykut, 2006: 34-35). Dolayısıyla tarih öğretiminde tarih konulu dizilerin önemli bir kaynak olarak değerlendirilmesinde tartışmalar bulunmaktadır.

Bir boyutu ile tarih konulu dizilerde ses ve görüntünün izleyiciye aynı anda sunulması bir anlamda eğitim ve öğretimin etkinliği arttırabilmektedir. Gerçekçi ve güçlü bilimsel alt yapı ile hazırlanmış dizilerin insanları etkileyen yapısı eğlendirici bir eğitim ortamı sağlayabilmektedir. Tarih konulu diziler ile izleyici bilinçli ya da bilinçsiz olarak bilgi alabilmekte ve ortak bir bilinç oluşturabilmektedir. Tarihi dizilerin sahip olduğu bu özellik öğrenme metodu olarak kullanılabilmesini sağlamaktadır (Dorsay, 1998: 74). Ancak, tarihi dizilerin ana amacının eğitim etkinliği olmaması üzerinde önemle durulması gereken bir alanı kapsamaktadır.

Son yıllarda, tarih konulu dizilerin günümüzde sayıları hızlı bir artış kaydetmesi, tarihi dizilerin eğitim kaynağı olarak kullanılıp kullanılmayacağı yönünde diğer tarihi kaynaklar ile karşılaştırılmasına da neden olmuştur. Araştırmacılar tarihi konulu dizilerini kamuoyunun dikkatini çekmesi ve ele aldıkları konuları somutlaştırması açısından önemli olduğunu ifade etmektedir (Öztaş, Anıl ve Kılıç, 2013: 107). Tarihi konulu dizilerin gerçek olaylardan hareket edilerek hazırlanmış ve iyi tarihçiler tarafından danışmanlık hizmeti verilmesi bağlamında tarih öğretiminde kullanılabilmesi ileri sürülmektedir (Öztaş, 2010: 806). Bazı araştırmalarda öğrencilerin tarihe yönelik eğitimlerinde görsel olarak tarih konulu dizilere yer verilebileceği savunulmaktadır. Televizyonda konusu tarih olan dizilerin yakın dönemde popüler olması izleyicilerin dikkatini çekmiştir. Tarihte yaşamış önemli şahsiyetlerin hayatları ve olayların dikkat çekici özellikleri insanların duygusal yanlarını beslemekte ve merak uyandırmaktadır. Bununla birlikte yapımcıların, tarihi dizilerin izlenme sayısını arttırabilmek için duygusal öğelere ağırlık vererek bazı tarihsel gerçeklikleri göz ardı etmeleri ise önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Demircioğlu, 2007: 81).

Ticari bir ürün olarak televizyondaki tarih konulu diziler, bilimsel olarak belli gerçekliklere uygun olma ilkesini göz ardı edebilmektedir. İzleyicinin televizyon seyretmesinin bir sonucu olarak beklentilerinin karşılanması zorunluluğu, eğlenmelerini ve etkilenmelerini sağlamayı zorunlu kılmaktadır (Yıldırım Önk, 2011: 94). Tarih konulu diziler bu nedenle günün şartlarına uygun olarak izletici talepleri ile de şekillenebilmektedir. İzleyicilerin dönemsel olarak önem verdikleri olgular ön plana çıkarken söz konusu diziler bu günün insanlarına yönelik yapılmıştır (Oskay, 2000: 144). Sinema ve televizyon dizilerinde görsel keyif veren sahneler, ayrıntıya dayalı anlatımlar, dramatik bir yapı içinde geçmişin canlandırılması ile ele alınmaktadır. Bu bağlamda, sanat yapıtı ile tarihi gerçeklik arasındaki ilişkilerin de tartışmalı olması gündeme gelmektedir (Kanat, 2012: 31).

Tarihi dizilerin tarih öğretimi açısından olumlu etkilerinin bulunmasına karşılık sınırlılıklarının bulunması, bu dizilerin eğitim ve öğretim materyali olarak kullanılmasının tarih eğitiminde yarardan çok zarar verme ihtimalinin olduğunu ileri süren görüşler de bulunmaktadır (Demircioğlu, 2007). Eğitim ve öğretimde tarihi dizilerin kullanılmasına yönelik olarak yapılan eleştirilere ek olarak tarihi dizilerin eğitim düzeyi ve öğrenci ilgisine yönelik farklı çıkarımlara yol açacağı da dikkat

çekicidir. Öğrencilerin tarihi dizileri algılama süreçlerinin nasıl oluştuğu, tarih dersinin öğretimine yönelik olarak dizilerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı önemli bir hale gelmiştir (Demirel, Seferoğlu ve Yağcı, 2001: 110). Dolayısıyla tarihi konulu dizilerin sahip olduğu dramatik alt yapı ve sinema tekniğinin tarih eğitiminde kullanılan bilimsel kitaplar ile karşılaştırıldığında metodolojik olmaması öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarını nasıl etkilediği önemli bir soru olarak değerlendirilebilir. Tarihi konulu dizilerdeki anlatımın öğrenci tarafından nasıl algılandığı ve öğrencinin bu etkileri tarih bilimi ile nasıl ve hangi düzeyde bağdaştırdığının araştırılması önemlidir (Demir ve Çencen, 2015: 16).

Ortaöğretim öğrencilerinin zaman ayırıp izledikleri tarihi dizilerinden etkilenmeleri ve öğrencilerin bu dizileri tarih dersi açısından öğrenme metodu olarak algılayıp algılamadığı araştırılması gereken bir konudur. Bu araştırmanın problemi, *“tarih dizilerinin ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarına etki var mıdır?”* şeklinde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, tarih konulu dizilerin ortaöğretim/lise öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarının etkisini tespit etmektir.

Araştırmanın alt amaçları aşağıda yer almaktadır.

1. Ortaöğretim/Lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Ortaöğretim/Lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumları, cinsiyetlerine, sınıf seviyelerine ve okul türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ortaöğretim/Lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumları ile tarih dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Ortaöğretim/Lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumları, tarih dersine yönelik tutumlarını yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde önemi artan kitle iletişim araçlarının etkisi ile tarih konulu diziler toplum kesimlerinin ilgisini çekmektedir. Belirli düzeyde gerçekliğe dayanan ve televizyon

yayın ilkeleri uyarınca dramatik özellikleri olan tarih konulu dizilerin ortaöğretim öğrencilerin tarih dersine algılarının ölçülmesi önemlidir.

Konuyla ilgili alan araştırmaları incelendiğinde tarih konulu dizilerin öğrencilerin tarih dersi tutumlarına ilişkin olarak Şahin, (2011), Gezici ve Demir (2018), Ocak ve Selimoğlu (2015), Öztaş (2015), Özmen, Er ve Ünal (2014), Öztaş, Anıl ve Kılıç (2013), Aktekin ve Çoban (2012), Demircioğlu (2007) olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan Şahin, (2019) nitel ve nicel araştırmayı birlikte kullanmış diğer araştırmalar ise nitel araştırma olarak yapılmıştır.

Ortaöğretim öğrencilerinin tarih dizilerine ve tarih dersine yönelik tutumlarının ve bu tutumlarının ilişkilerine yönelik analizler ile ilişkilerinin belirlenmesi tarih dizilerinin etkisinin belirlenmesinde yararlı olacaktır. Buna bağlı olarak, tarih konulu dizilerinin ortaöğretimde görsel bir kaynak olarak kullanılması oldukça önemlidir.

Tarihi dizilerin öğrencilerin tutumlarını nasıl etkilediğinin belirlenmesi öğrencilerin dizilerde edindikleri öğrenme ortamının ölçülmesi, tarih algısı becerilerinin geliştirilmesi açısından da etkili olacağı umulmaktadır.

Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin soyut tarih bilgisinin etkili bir eğitim aracı olarak görsel kaynaklar arasında gösterilen tarihi diziler ile somutlaştırılması, görsel, işitsel ve duygusal açıdan sağladığı farklı materyallerin etkililiğinin ölçülmesinde de faydalı olabilir. Ortaöğretimde eğitim alan 9., 10., 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin tarih dizileri ve tarih derslerine yönelik algılarındaki farklılıkların belirlenmesi, yönelik eğitim ve öğretimde farklı düzeydeki öğrencilere farklı yöntemlerin kullanılmasını sağlayabilir.

Araştırmamızda nicel analiz yöntemi ile kullanılan Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin keşfedici faktör analizleri yapılması ile öğrencilerin tarih dizileri ve tarih dersine yönelik tutumlarının ölçülmesinde veri aracı olarak kullanılması ölçme ve değerlendirme açısından yeni bir kaynak olarak kullanılabilir. Araştırmada kullanılan ölçeklerin gelecekte yapılacak araştırmalarda kullanılabileceği ve faydalı olacağı umulmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan öğrencilerin araştırma sorularına verdikleri cevaplarda samimi oldukları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; ortaöğretimde üç değişik lise türünde öğrenim gören İstanbul, Başakşehir ve Küçükçekmece ilçesinde bulunan Anadolu lisesi, İmam Hatip ve Meslek lisesine devam eden 870 öğrenci ile sınırlıdır

1.6. Tanımlar

Araştırmada kullanılan kavramlara ilişkin tanımlar aşağıda gösterilmektedir.

Tutum: İnsanların doğrudan gözlemlenemeyen ancak davranışları ile açıklanabilen psikolojik eğilimleri tutum olarak tanımlanmaktadır. İnsanların belli konu, olaylar ve belli şeyler hakkında genel değerlendirmelerine dayanan tutum, bireyin davranışlarından çıkarsama yapılarak atfedilen eğilimidir (Arkonaç, 2016: 158-159).

Tarih: İnsanların bütün faaliyetlerini kronolojik bir gelişme içinde olayların yer ve zaman göstererek neden sonuç ilişkisinde bilimsel yöntem ile belgelere dayalı araştıran sosyal bir bilimdir (Özçelik, 2012: 1).

Dizi: Kitle iletişim araçlarında belli bir öykü üzerine kurulu, her bölümde aynı sanatçıların oynadığı, birbirini izleyen izlencelerdir (Güz vd., 2002: 106).

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde, tarih kavramı, tarihin amacı, tarih öğretimi ve sorunları konuları detaylı olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda tarih öğretiminde materyal kullanımı, görsel materyallerin tarih öğretiminde kullanılmasına ilişkin araştırmalar, televizyon dizilerinin ortaya çıkışı, gelişimi ve özellikleri, tarih öğretiminde tarih dizilerinin kullanımına yer verilmiştir.

2.1. Tarih ve Tarihin Amacı

Bu bölümde kavramsal açıdan tarih ev tarih öğretimi, öğrencilerin tarih öğrenimlerinin temel nedenleri, tarihin amacı ve gerekliliği ile ilgili literatür incelenmiştir.

2.1.1. Kavramsal Açından Tarih

Tarih, literatürde “geçmişin bilimi” olarak tanımlanmaktadır (Yalavuz, 2006: 4). Ancak tarihi sadece geçmişin bilimi olarak değil, geleceğe de yön veren bir bilim olarak kabul eden tanımlarda bulunmaktadır. Buna göre, tarih, geçmişteki olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkilerinden hareketle geleceğin daha iyi anlamlandırılmasına olanak sağlayan bilimsel bir alan olarak tanımlanabilir (Akbaba, 2005: 186).

Özbaran (2005: 133) tarihi geniş anlamı ile “geçmişte insanların yaptıklarına, beklentilerine, niyetlerine ve çektiklerine ilişkin olarak, gerçekliğine inanılarak ortaya konulmuş betimleme” olarak tanımlamaktadır.

Bir başka tanıma göre tarih, “geçmişte olan olaylar hakkındaki belgelerin verileri” olarak ifade edilmektedir (Durant, 1983: 15). Tarih, “kolektif bellek, insanların kendi toplumsal kimlik kavramlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini oluşturmalarını sağlayan deneyimlerin toplamı” olarak da tanımlanabilir (Tosh, 2005: 3).

Dilek'e (2001:5) göre tarih, geçmişi inceleyen bir çalışma disiplini. Dolayısıyla geçmişin kendisi değil ancak geçmiş olayların metodolojik olarak incelenmesi tarih olarak tanımlanmaktadır. Demircioğlu ise (2007: 10) tarihi bilimsel bir bakış açısıyla

“insanoğlunun serüveninin kanıtlara dayalı olarak da ortaya konması” olarak tanımlamıştır.

Tarih ve geçmiş sözcükleri genellikle aynı anlamda ve aynı şeymiş gibi kullanılmaktadır. Ancak, geçmiş ile tarih arasında önemli bir farklılıklar bulunmaktadır. Geçmiş hali hazırda olmuş her şeyi kapsarken, tarih ise geçmişin kaydedilmesi, araştırılması ve incelenmesidir. Geçmiş, ne olduğunun gerçeği olarak tanımlanırken, tarih ise entelektüel bir tartışma ve geçmişin yorumlaması olarak tanımlanmaktadır (Vella, 2001: 1). Tarihin tanımı geçmişteki yaşanmışlıkların ötesinde bir alanı kapsamaktadır. Sonuç olarak, tarih, yol gösterici olarak ve sadece olayları değil, olguları da içine alan bir bilgi ve bilim alanıdır.

2.1.2. Tarihin Amacı

Tarih, geçmiş dönemlerin bilgi birikimi olarak bugünü değerlendirmeyi ve yarını daha iyi bir şekilde biçimlendirmek için gereklidir. Tarihsel süreç içinde yaşananların doğru analiz edilmesi toplumsal açıdan bir görev üstlenmektedir. Bu görevin temel işlevi, siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel analizlerin yapılarak olayların nedenleri üzerine düşünmek ve geleceği inşa etmeye yararlı verileri elde etmektir (Şimşek ve Yazıcı, 2003: 11-12). Tarih ulusların geçmişini anlamalarında başlı başına çok önemli bir disiplin olmasının yanında geleceğe yön vermede de önem arz eder. Bu disiplin sadece savaşların, anlaşmaların anlatıldığı bir bilim olmayıp; geçtiği dönemin yaşam şartlarını, kültürlerini anlamada da önemli bir yere sahiptir. Tarihin önemini kavramanın temel yollarından birisi tarihin neden gerekli olduğunu anlamak ve tarih biliminin değerini ortaya koymakla başlamaktadır.

Tarih insanın kendisini bilmesi (self- knowledge) açısından önem taşımaktadır. Genel olarak insanın kendisini bilmesi gerektiğinin önemli olması, yalnızca kendini diğerlerinden ayıran kişilik özellikleri değildir. Bu özelliğin yanı sıra kendi doğasını bilmesi anlamına gelmektedir. Kendini bilmek öncelikle insanlık açısından daha sonra ise bireyin nasıl bir insan olması gerektiğini kapsamaktadır. Hiç kimse çaba sarf edene dek ne yapabileceğini bilmediğinden ötürü, insanın ne yapabildiğine dair yegâne ipucu, insanın (geçmişte) ne yapmış olduğudur. Tarihin değeri, bize insanın (geçmişte) ne yaptığını ve dolayısıyla (şimdi) ne olduğunu öğretmesinden kaynaklanmaktadır (Collingwood, 1996: 40-41).

Tarih pek çok yönü ile insanların düşünme eylemi içinde analizlerine dayanmaktadır

ve uyuşmazdır, parçalar halindedir, genel olarak da inkârcıdır. Fakat taşıdığı bu niteliklerden dolayı da değerlidir. Geçmiş değişmemektedir fakat insanları geçmiş algı ve kabul davranışlarının değişmesi tarihin farklı gerçeklikleri ortaya koymasına neden olmaktadır. Her kuşak sahip olduğu ilgileri ve kaygıları doğrultusunda geçmiş tekrar değerlendirebilmektedir (Özbaran, 2005: 128).

Tarihçinin görevi ulaştığı bilgiler ve edindiği tekniklerle geçmiş irdelemek ve tekrar canlandırmaktır. Tarih öğretimi sorumluluğunu yüklenen kişiler de bu çabaya ortak olmaktadır. Tarihin en önemli amacı “bireyin sosyal ve milli bir hayata uyum sağlamasını kolaylaştırma” olarak gösterilebilir. Buna bağlı olarak tarih diğer amaçları ise aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Sungu ve Ata, 2010: 1-5):

- Sosyal hayatın, sosyal danışmanın önemini çocuğa gösterir.
- Milletin geçirdiği hayatı çocuğa öğretmekle onu millete bağlayan bağları kuvvetlendirir.
- Milliyet ve yurtseverlik hislerini takviye eder.
- Ahlaka etki eder.
- Öğrencilerde heyecan uyandırarak, insani faaliyetlerin her türüne karşı yeni yeni ilgiler uyandırır.
- Öğrencide yararlı zihni alışkanlıkları ve gelenekleri geliştirir.
- Öğrencilerin imgelemeyi eğitir ve düşünce eğitimi bakımından çocuğu inceleme ve araştırmaya alıştıırır.

Tarih biliminin sosyal bilimler arasındaki görevi toplumların nerden geldiğine ve nereye gittiğine ilişkin açıklamalarda bulunmak gibi hayati bilgi birikimi sağlarken, diğer yandan da ona yolunu sağlıklı şekilde çizebileceği bir de bilinç kazandırmaktır. Dün- bugün - gelecek arasında ilişki kurmayı hedef alan bu bilim dalının doğru bilinç oluşturmadaki rolü tartışılmazdır (Yıldız, 2003: 181).

göre tarihin amacı ve öğrettiği en değerli konulardan biri, mevcut koşullarımızda neyin kalıcı neyin geçici ya da kuşku götürür olduğunu kavramaktır. Bu sürecin kavranması, belli değişimleri gerçekleştirmenin ne ölçüde kolay olduğunu hesaplamaya çok yardımcı olmaktadır (Tosh, 2005: 20-23). Tarihi sadece geçmişin bilimi olarak görmek ona haksızlık olur. Tarih bilimi amaçları itibariyle birçok özelliği içinde

barındırmaktadır. Dünyadaki yeni yaklaşımlar ve değişimler çerçevesinde tarih öğretimi aşağıdaki özellikleri içermelidir (Özalp, 2000: 4-7):

- “Ulusal tarih” anlayışı yerine “ulusal tarih” anlayışını öne çıkarmayı,
- Ulusal, yerel, bölgesel, kıtasal tarih ile dünya tarihi arasında uygun dengeler kurmayı,
- Siyasi ve askeri tarihten çok kültürel, ekonomik ve sosyal tarihe yer vermeyi,
- Gençlerimizin diğer toplumlara yönelik olumsuz imajlarını ortadan kaldırarak onlara olumlu bir bakış açısı geliştirmeleri konusunda yardımcı olmayı; böylece toplumlar arası yakınlaşmaya katkıda bulunmayı,
- Gençlere tarih bilgisinin yanı sıra eleştirel, analitik düşünme ve araştırma becerisi ile geçmişi daha değişik açılardan görebilme yeteneği kazandırmayı,
- Toplumu statik tarih anlayışından kurtarıp, dinamik tarih anlayışına kavuşturmayı,
- Gençlerimize tarihi kullanarak dün- bugün - yarın zaman boyutları arasında köprü kurabilme becerisini kazandırmayı,
- Gençleri demokratik, insan haklarına saygılı, barışçı, toplumsal sorumluluk taşıyabilen, sorunlara çözüm yolları getirebilen biçimde yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Tarih, geçmişi bilme, geçmiş ışığında geleceği şekillendirme gibi amaçlarının yanı sıra bireyi sosyalleştiren, bireyde vatandaşlık bilinci oluşturan bir role de sahiptir. Bazı araştırmacılar da bu kapsamda tarihin amacını oluşturan ana unsurları üç farklı görüşte belirtmişlerdir. Bu görüşler şunlardır (Dilek, 2001: 33):

- Tarih öğretimi öğrencinin kişisel gelişiminde bir öğe olarak kabul edilir.
- Tarih öğretimi bir sosyalleşme aracı olarak kültürel mirasın aktarıcısıdır.
- Bu öğretim vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak kullanılır.

Tarihin amacı insanların merakını gidermek veya insan kültürünü arttırmak değildir, geçmişte toplulukların işleyiş biçimini ortaya koyarak bugünkü toplumların nasıl işlediğini anlayabilmek bu sayede insanlara geçmişi tanıtmanın yanında kendi yerlerini idrak etmelerinde fayda sağlamaktır (Carr ve Fontana, 1992: 119).

2.2. Tarih Öğretimi

2.2.1. Tarih Öğretimi ve Tarih Öğretiminin Amacı

Tarih bir bilim olarak olayları ve olguları irdelerken, tarih öğretimi onları öğretmeyi amaçlamaktadır. Tarih öğretimi formal eğitim kurumları aracılığıyla, tarih biliminin ortaya koymuş olduğu bilgi, tutum ve becerileri öğrencide davranış haline getirmeyi hedeflemektedir (Demircioğlu, 2007: 10).

Tarih öğretiminin öğrencilere çeşitli tarih konularının bilgisini kazandırmaya; onları tarihsel kavramlarla tanıştırmak bu kavramların önemini farkında olmalarını sağlamaya ve bu bilgi ve becerileri eğitim çalışmalarını ile gerçek yaşamlarında kullanabilme yeteneklerini geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir (Dinç, 2010: 75). Çağdaş ülkelerde ise tarih öğretimi, sorun çözme yetisinin geliştirilmesi, yaratıcı düşünce, empati gibi kavramlar ile beraber anılmaktadır ve tarih ezber yapılacak bir konu alanı değil, araştırma ve soruşturma stili olarak değerlendirilmektedir (Safran, 2006: 179).

Yıldız'a (2003: 181) göre tarih öğretimi demokratik, insan haklarına saygılı, sorumluluk bilinci taşıyan, geçmiş, bugün ve gelecek arasında ilişki kurabilen ve araştırmayı seven genç nesiller yetiştirmeyi amaç edinen bir dinamizm oluşturma çabasıdır. Stradling (2003: 6) tarih öğretiminin öğrencilere kazandırması gereken ana amaçlarını aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Tarihsel olaylara ilişkin kısmen kronolojik, kısmen tematik bir bakış açısının geliştirilmesi,
- Tekrarlayan modeller, değişim dinamikleri, bir yerde olup bitenler veya zamanın belli bir noktasında olup bitenler ile daha sonraki bir noktada olup bitenler arasındaki bağlantılar gibi yüzyıla şekil veren kuvvetlere ilişkin belirli bir anlayış,
- Kendi yaşamlarını ve kimliklerini etkileyen, belirleyen faktörlere ilişkin belirli bir anlayış,
- Yakın geçmişin tarihçiler, yazarlar, politikacılar, gazeteciler ve kitle iletişim araçları tarafından nasıl yorumlandığını anlamak için gerekli eleştirel becerilerin değişik ortamlarda kullanılabilmesi,

- Hoşgörü, farklılıklara saygı, açık fikirlilik, yargı, görüş ve sonuçları rasyonel kanıtlara dayandırma gereğine inanç gibi olumlu tutum ve değerlerin öğretilmesi.

Tarih öğretiminin sosyal amaçları üzerinde de durulmaktadır. Bu amaçlar kapsamında tarih öğretimi, bir toplumun ihtiyacı olan moral ve kültürel değerlerin kazanılması için bir araç olarak gösterilmektedir (Blyth, 1989: 7, Aktaran: Aktın ve Dilek, 2014: 52). Tarih öğretiminin hedefi; çocuklara sosyal hayata ilişkin değerleri takdir ettirebilmek, kişilerin arasındaki işbirliğini kolaylaştıran ve teşvik eden kuvvetleri tahayyül ettirebilmek, yardım eden ve geriletken karakter türlerini anlayabilmelerini sağlamak ise, tarihin sunulmasındaki temel nokta, tarihin kuvvetlendirilmesi ve dinamikleştirilmesidir (Dewey, 2000: 43-45). Buna uygun olarak tarih öğretiminin amaçlar üç ana nokta ile gösterilebilir (Tekeli, 2000: 8).

- Öğrencinin tarih bilincinin gelişmesini sağlamak,
- Öğrencinin çağcıl bir kimlik duygusu oluşturmaya yardımcı olmak,
- Öğrencilerin kapasitelerini geliştirmelerini gerçekleştirmek.

Görüldüğü üzere içinde barındırdığı birçok amaç ile önemli bir bilim dalı olan tarih, bütün bu duyguları kazandırırken sadece geçmişte neler olduğunu görmemiz için bunu yapmamaktadır. Bir yandan da öğrencilerin geleceği anlamlandırmasına yardımcı olmakta ve onları bir nevi geleceğe hazırlamaktadır. Bu derecede önemli bir alan olan tarihin öğretimi de oldukça önem arz eden bir konudur.

2.2.2. Öğretim Sürecinde Öğrenci Tutumunun Yeri

Tutum bireylerin bir olay ya da nesneye yönelik olarak doğrudan gözlemlenemeyen bilişsel bir süreçtir. İnsan davranışlarının doğasında tutum bulunmaktadır. Bu yönüyle tutum, insanların belirli bir konu hakkındaki genel değerlendirmeleri sonucunda oluşmakta ve davranışlarını etkilemektedir. İnsanların davranışları, tutumlarının genel seyrini ve yönelimini göstermektedir. Bu anlamda tutum bireyden birey farklılık gösterebildiği gibi zaman içinde de değişebilmektedir (Arkonaç, 2016: 18-159).

İnsanların nesnelere ve diğer insanlara karşı değerlendirmeleri tutumu oluşturmaktadır. İnsanların tutumlarının iki ana kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklardan birincisi bilişsel diğer ise duygusaldır. Bireyin tutumunun oluşması, tutum nesnesine yönelik davranışını belirlerken olumlu ya da olumsuz olabilmektedir

(Aronson, Wilson ve Akert, 2012: 355-356).

Chapman (2002: 9) bir insanın tutumunu, diğer insanlara iletildiği karakteri olarak özetlemiştir. Eğitim, hayatın sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda sahip olduğu işlevlerini yerine getirirken bireyin tutumlarından etkilenmektedir. Ataünal (2000: 34) bireyin eğitime yönelik tutumuna bağlı olarak sağlam bir kişilik yapısı ve karaktere bağlı olduğunu, insan ve vatan sevgisi ile dolu, zihinsel, duyuşsal, bedensel ve moral yönlerden dengeli ve sağlıklı bir biçimde gelişmiş bireylerin yetiştirme hedefini de kapsamaktadır.

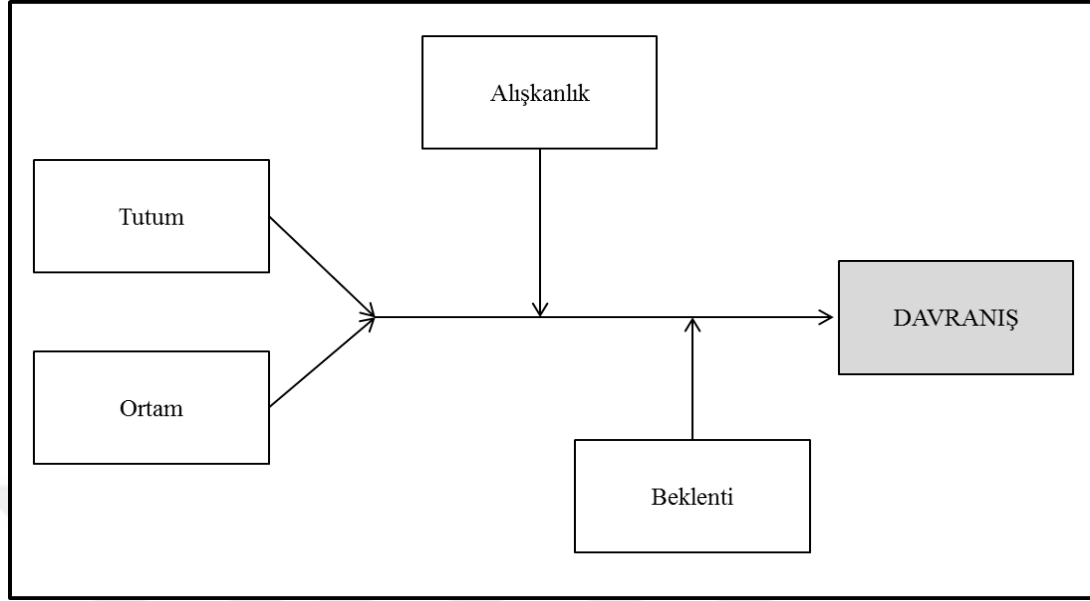
Tutum bireyleri davranışlara hazırlayan eğilimleridir. Buna göre, insanlar için anlam taşıyan objelere ve olaylara yönelik olarak duygu ve düşüncelerinin düzenliliği ve tutarlılığı tutumu oluşturmaktadır. Tutum olumlu ve olumsuz olabildiği gibi nötr de olabilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014: 132).

Genel anlamda tutumlar hoşlanma ya da hoşlanmamalar; durum, nesne, insan ya da dünyanın herhangi bir niteliğine soyut düşünceyle olumlu veya olumsuz tepkileri içermektedir (Atkinson vd., 2010: 31). Tutumlar insanlarda doğuştan gelen özellikler değildir ve zaman içinde yaşam içinde oluşmaktadır. Tutumların oluşmasında pek çok etken rol oynamaktadır. Tutumlar genel olarak deneyim, taklit etme, pekiştirme veya sosyal öğrenme ile oluşmaktadır. Birey tarafından geliştirilen tutumların büyük bölümü diğer bireylerden edinilmektedir. Bu bireyler genelde ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenlerdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2013: 72).

Eğitim ve öğretimde öğrencilerin tutumları oldukça önemlidir. Öğrenci derse yönelik olumsuz tutum içinde olduğunu bu bir anlamda dersin yararlı olmayacağına yönelik genel bir değerlendirmesini içermektedir. Öğrenciler bu tutumlara sahip olduklarında, inanmadıkları bu konu hakkında ilgi ve istek duymamakta ve etkinlik göstermek istememektedir (Ataünal, 2003: 52). Cole ve Morgan (2001) içten gelen ilginin başarıdaki önemini, bir kimsenin bir şey yapmak isteyince başarılı olmak için bütün çabasını o işe yönelteceğinin altını çizmektedir. Küçükahmet (2008: 205) ise, eğitsel tepkiler içinde değerlendirdiği öğrenci çalışma tutumlarını, görülen eğitimin kabullenilmesi ve öğretmenin onaylanması olarak sınıflandırmış, öğrenci yaklaşımlarının ders çalışmaya ve sınavlardaki davranışlara etki ettiğini belirtmiştir.

Öğrencinin tutumları incelenirken eğitim ortamı, alışkanlıklar, öğrencinin beklentisi ve sonuç karmaşık şekilde birbirini etkilemektedir. Öğrencilerin davranışları bu

karmaşık bileşim sonucunda oluşmakta ve akademik başarılarını etkilemektedir. Aşağıda tutum ve davranış ilişkisi gösterilmektedir.

Şekil 2.1: Tutum-Ortam-Aalışkanlık-Beklenti-Davranış İlişkisi (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar 2014).

Şekil 2.1'e göre öğrencilerin tutumları ve eğitim ortamı geçmiş dönemdeki deneyimlerine bağlı olarak geliştirdikleri eğitim alışkanlıkları ile birleşmektedir. Öğrencinin eğitim ve öğretimden beklentisinin de etkilediği süreçte öğrencinin davranışları belirlenmektedir. Eğitim ve öğretimde öğrenci davranışlarının olumlu düzeyde olabilmesi için bu dört etkenin hepsi de aynı doğrultuda olması ve tutarlı bir şekilde etkileşimde bulunması gerekmektedir.

Öğrencilerin derslerde gösterdikleri olumlu ya da olumsuz yöndeki tutumlarının birbirlerini etkiledikleri öğretmenler tarafından gözlemlenen bir gerçektir. Zaten, eşyaya ve olaylara insanın zihnen bakış biçimi olarak da tanımlanan tutumun, “bulaşıcı” olduğu da belirtilmiştir (Chapman, 2002: 3).

Öğrencinin okula, derse, kursa yönelik olarak önceden belirledikleri tutumlar, hazır bulunuşluk düzeyin de etkilemektedir. Öğrenci tutumu eğitim ve öğretimde işlemler ve çıktıları etkileyen önemli bir değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada, öğrencilerin derslere karşı olumlu olması için bir öğretmenin yapabilecekleri üzerinde de durulmaktadır. Öğretmenin, öğrencisinin tutumuna yönelik olarak hedef davranışlarla ilgili bilgi, beceri ve duyguları, genel ve özel yeteneği gibi değişkenleri, dersi ile ilgili uygun bir öğretim ortamı oluşturabilmek ve öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için dikkate alması zorunludur (Sönmez, 1998: 15).

Öğrencilerin öğretime yönelik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde materyale, öğretmene, öğrenim gördüğü konu alanına yönelik tutumlarının etkisi bir anlamda bilişsel ve duygusal olarak öğrenme davranışı başarısını açıklayabilmektedir. 1980’li yıllardan itibaren yapılan çalışmalarda öğrenci tutumlarının değiştirilmesi belli bir süre dış müdahale ile değişmesi zorlaşmaktadır (Pehlivan, 1993: 50).

Eğitim ve öğretimde öğrencilerin derse yönelik tutumlarının akademik başarılarını etkileyen önemli faktörlerin arasında olduğu kabul edilmektedir. Öğrencinin eğitim sisteminde öğretmen, ders, okul ve eğitim yöntemine ilişkin geliştirdiği olumlu tutumlar psikolojik hazırlıklarına katkıda bulunurken, olumsuz tutumlar ise eğitime direnmesine ve başarısızlığına yol açabilmektedir (Alıcı, 2013: 319-320). Öğrenciler, tutumları nedeniyle istenilen hedeflere ulaşamamasında pek çok faktör etkilidir. Öğretmenin öğrencilerinin duygusal özelliklerini göz ardı etmeleri, eğitim yönetiminin öğrenci tutumlarını etkilemesi mümkündür. Öğrenci olumlu tutumları ile derse karşı ilgi gösterirken hem yeteneklerini geliştirmekte hem de öğrenmeye ilişkin bir yaklaşım geliştirebilmektedir. Ancak, öğrencilerinin geliştirdiği tutuma bağlı olarak gelişme potansiyeli olmasına karşılık etkinliklerden uzaklaşma durumu da ortaya çıkabilmektedir (Türkaslan, 2019: 31).

Öğretim sürecinde tutumun bir başka özelliği ise öğrencilerin geliştirdikleri tutuma uygun olarak davranmalarından kaynaklanmaktadır. Tutarlılığı olan bilişsel değerlendirmeler öğrencilerin kaygılarının da oluşmasına neden olabilmektedir. Öğrencinin, olumsuz tutum geliştirmesi geçmişteki deneyimlere bağlı olabilir. Bu deneyimlerin kaygıya yol açması ise doğal olarak kabul edilmektedir. Ancak, öğrenme stratejisinin ve yöntemlerinin öğrencinin olumlu tutum geliştirmesi ve motivasyonuna yönelik olarak planlanması öğretim sürecinin başarısını arttırabilmektedir (Erdener, 2018: 19).

Öğretim sürecinde çalışmaların nasıl yapılandırılacağı öğrencilerin tutumlarını değiştirmeye yönelik olarak planlanmaktadır. Buna göre düşünce becerilerine sahip öğrenmeyi öğrenen, üretken, bilgiye ulaşabilen, iletişim kurabilen, bilişim teknolojilerini kullanabilen, eğitim sürecine aktif olarak katılan ulusal ve evrensel değerleri benimsemiş öğrenciler yetiştirecek biçimde eğitim ve öğretim yapılandırılmaktadır (MEB, 2009: Madde 6-2).

Kılıç (2004: 162) öğretmenlerin öğrencilerin tutumunu belirleyen “öğrenme hızını,

düzyeyini, öğrenmeye ilişkin ilgi ve dikkatini” yani bireysel farklarını bilmek zorunda olduğunu ve öğrencilerin zekâ düzeyleri açısından farklı gelişim özellikleri taşıyanları gözlemleyerek, duyu organlarında işlevsel bozuklukları olanları, algısal sorunları olanları tanımaya çalışması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencisinin öğrenmesini etkileyen kendine özgü durumlarını fark eden bir öğretmenin, öğretme sürecinde de bunları dikkate alması beklenilir.

2.3. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımı

Tarih dersinin amaçlarını gerçekleştirebilmesi için var olan değişkenlerden biri de ders konularının işlenmesinde kullanılan materyallerdir. Tarih öğretirken farklı materyallerden ve eşyalardan yararlanmak çağdaş tarih öğretiminin ayrılmaz bir parçasıdır (Güven, 2014: 3). Öğrencilerde verilmek istenen bilgi, yetenek, davranış ve değerleri geliştirmede kullanılan tüm eşya ve kaynaklar öğretim materyalleridir. Öğretim materyalleri öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan öğelerdendir (Cemaloğlu, 2003: 1-2). Materyal kullanımı dersin gerçekleştirilmesi için gerekli olan özel araçları kapsamaktadır (Hesapçioğlu, 1994: 287).

Materyaller, öğretimin (ilk, orta, lise, üniversite) her basamağında müfredata göre hazırlanmaktadır. Öğretimin aşamalarında öğrencilerin Tarih dersinden maksimum fayda sağlamak, birden çok öğretim yöntemi; araç ve gereci kullanmakla sağlanabilir. Çünkü “en iyi budur” denilebilecek bir araç-gereç, öğretim yöntem-tekniğinin olmadığı söylenebilir (Şimşek, 2003: 142-143).

Öğretimin seviyesine hitap etmeyen materyaller öğrenmeyi kolaylaştırmaz. Öğretim materyalleri, öğrencilerin bilgiye ulaşması, analiz etmesi ve hatırlaması konusunda faydalar sağlarken kullanılan materyalin özelliğine göre yöntem belirlemek önemlidir. Öğretim materyallerinin öğrencinin becerisine ve öğrenilmesi istenen bilgiye uygun olarak seçilmesinin yanı sıra öğretmeninde seçilen materyali etkin bir şekilde kullanması da önemlidir. (Durulap, 2006: 40-41). Eğitime yönelik olarak materyal kullanımı aşağıdaki özelliklere sahiptir (Çilenti, 1988: 29-42):

- Yer, Donatım ve Eğitim Araçları: görsel semboller, resimler gibi araçlar her dersin özel öğretimi ile ilgili araçlar.
- Bilimsel Dayanaklar (Davranış Bilimlerinin Öğrenme ve İletişimle İlgili Veriler):

- Duyu organlarının öğrenme işlemine katılım sayısı arttıkça, öğrenme daha iyi olur ve bilginin akılda kalma süresi uzar,
- Gözlerimiz en fazla sarımsı -yeşil renge duyarlıdır; spektrum üstünde, bu noktadan iki yöne (maviye ve kırmızıya) doğru gidildikçe duyarlılık azalmaktadır.
- Birbirini tamamlayan renkler yan yana geldiklerinde daha parlak görünür.
- Karikatürler, çizgi resimler, şemalar ve gibi basite indirgenmiş örnekler, kavramları öğretmede realistik resimlere göre daha aktif kullanılmaktadır.
- Öğrenme Durumları: Amaçlanan bilginin yani öğrenciye verilmesi istenen bilginin uygun bir ortam ile kullanılacak eşya ve uygulanacak yöntemlerden ve bunları hazırlayan öğretmenden oluşmuş eğitim ortamlarıdır. Öğrenme durumları somuttan soyuta doğru şu şekilde sıralanabilir:
 - Hareketli ve sesli görüntüleri izleyerek öğrenme durumları,
 - Hareketsiz görüntüleri gözleyerek öğrenme durumları,
 - Soyut görsel sembolleri gözleyerek öğrenme durumları.

Öğretim materyalleri yönelik oldukları duyu organlarına göre: görsel, işitsel, görsel-ışitsel olmak üzere üç grupta toplanabilir. Bu materyaller sunulan kapsamın daha anlamlı olmasına, öğrencilerin kavram, olgu ve bilgileri daha kolay kavramalarına ve öğrencilerin güdülenmelerine yardımcı olmaktadır (Fidan ve Erden, 1996: 193). İyi bir öğretici, dersiyle ilgili programı önceden belirlemeli ve bu programda kullanacağı araçları önceden hazırlamalıdır. Anlatacağı dersle ilgili işitsel ve görsel araçlar seçerken nasıl ve nerede kullanacağını da planlamalıdır (Demirel vd., 2002: 78). Tarih biliminde kullanılan materyaller sözlü, yazılı, görsel, arkeolojik, fiziksel, coğrafi ve diğer materyaller şeklinde sınıflandırılabilir. Aşağıda bu sınıflandırmaya uygun olarak tarihi bilimine kullanılan materyaller gösterilmektedir:

- Sözlü Materyaller: Halk hikayeleri, şarkılar, maniler, masallar, kronikler, yer isimleri, röportajlar, plak ve bant kayıtları, kasetlerdir.
- Yazılı Materyaller: Yazılı materyaller, tarih açısından önemli olan her türlü yazılı kaynağı kapsamaktadır. Bu kaynaklar arasında kitaplar, mektuplar,

çalışma sayfaları, emlak kayıtları, paralar, otobiyografiler vb. pek çok yazılı materyal bulunabilmektedir. Bu nedenle yazılı materyaller akılda kalması güç ve karışık bilgilerin kazandırılmasında bir biçimde kullanılabilir. Taşınabilir olması, göreceli olarak, diğer materyallere göre ucuz olması yazılı materyallerin diğer avantajı olarak gösterilmektedir (Candan, 2003: 36).

- Görsel Materyaller: Dekorasyonlar, heykeller, resimler, çizimler, mühürler, paralar, oymalar, baskılar, süslemeler, işlemler kumaşlar, fotoğraflar, karikatürler, filmler, haritalar, planlar, uydu ve hava fotoğrafları kısaca görsellik içeren tüm materyallerdir (Şimşek, 2002: 33).
- Arkeolojik Materyaller: Yıkılmış, yanmış tarihî binalar, mekânlar, araç-gereç, kemik, para, silah, çanak-çömlek, yapı kalıntıları gibi arkeolojik kazılarda bulunan tüm materyallerdir.
- Fiziksel Materyaller: Heykeller, oymalar, her tür giysi, her tür mücevher, takı ve süs eşyası, mobilyalar, ev eşyaları, araç-gereç, ulaşım araçları, müzelerdeki objeler, anıtlar ve tarihî binalar gibi geçmişten günümüze kalan tüm maddi materyallerdir (Yalın, 2001: 82-87).
- Coğrafi Materyaller: Arazi şekilleri ve dağılımı, yerleşmeler, yollar, patikalar, binalar, anıtlar, tarlalar, ormanlar, köprüler, demiryolları, limanlar, vb., insan-çevre etkileşimleri gibi insanın çevresinde bıraktığı etkilerdir (Garipağaoğlu, 2001: 24).
- Diğer Materyaller: Çocuk oyunları, seremoniler, ritüeller, adet ve geleneklerdir

Avrupa Konseyi tavsiye kararında tarihi olguların aktarımını gerçekleştirmek, eleştiri odaklı ve analitik bir öğrenme biçimine uyumlu halde sunmak amacıyla, öğretim materyali olarak, mümkün olan en geniş kaynak yelpazesinin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Avrupa Konseyi'ne göre bahsi geçen materyallere rastlanabilecek yerler (Avrupa Konseyi, 2002: 59):

- Halkın ulaşabileceği arşivler,
- Görsel ve işitsel ürün, film ve belgeseller,
- Bilişim teknolojisi yoluyla öğretmen gözetiminde incelenmesi gereken malzemeler,

- Öğrencilere yakın dönemlerde yaşanan olaylara güncel düzeyde reel bir bakış açısı kazandıran, her türlü XX. yüzyıl müzesi ve tarihi önem taşıyan mekânlar,
- Yakın geçmişteki tarihsel olayların sözlü tanıklıklarıyla gençler için tarihi canlı kılabilen sözlü tarih olarak belirlemiştir.

Tarih bilimi açısından öğretim materyallerinin kaynakları farklı sınıflandırma ile de gösterilebilmektedir. Bu kaynaklar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir (Ata, 2002b: 80):

- Nesne Kaynakları: Mezar taşları, buluntular, aletler, icatlar, silahlar üniformalar, modalar.
- İmaj Kaynakları: Filmler, fotoğraflar, güzel sanatlar, videolar.
- İşitsel Kaynaklar: Ses kayıtları, sözlü tarih kayıtları, müzik kayıtları.
- İstatistik Kaynakları: Haritalar, mimari çizimler, nüfus verileri gibi.
- Metin Kaynaklar: Kitaplar, tarihsel yemek kitapları, gazeteler, mektuplar, reklamlar, bilinen tarihsel dokümanların orijinal metinleri, günlükler.
- Halk Kaynakları: Geçmiş zamandan bugüne kalan aletler ve malzemeler, aile fotoğrafları, giysiler.

Geçmiş ile ilgili bulguları değerlendirmek metodolojik yönetime bağlıdır. Tarihi materyallerin amacı, geçmişe ilişkin bilgi ve yorumları desteklemek ve öğretim sürecinde konun daha iyi kavranmasını sağlamaktır. Kaynakların bir diğer özelliği de insanların algılarının etkilenmesi açısından hayal gücünün geliştirilmesidir (Akbaba, 2005: 186).

2.3.1. Tarih Öğretiminde Materyal Kullanımının Önemi

Tarih derslerinde doğrudan gözlemlenemeyen ve tanık olunamayan geçmişte yaşanmış konular işlenir. Olayları canlandırmada yardımcı olması, tarihçiler tarafından derslerin öğretiminde kullanılan araç-gereçlerle gerçekleşmektedir. Tarih derslerinde farklı öğretim yöntemleri ve buna bağlı olarak farklı öğretim materyallerinin kullanılması dersten beklenen amaçların gerçekleştirilebilmesinde önemli bir katkı sağlamaktadır (Akbaba, 2003: 20). Bu bağlamda tarih öğretiminde konunun amacına, bilginin niteliğine, öğrencilere ve öğretim durumunun özelliklerine uygun öğretim araç-gereçler kullanılmalıdır (Paykoç, 1991: 93).

Öğretimde materyal kullanımı ile öğrenciler yaparak ve yaşayarak öğrenirler. Böylece öğretimin daha etkili olması sağlanarak aktif bir öğrenme gerçekleşmiş olur. Tarih gibi soyut kavramlara dayalı derslerin öğretiminde, öğretimi somut ve canlı kılmak amacıyla gerçek yaşamdan alınacak araç gereçler kullanmanın önemi büyüktür (Binbaşoğlu, 1974: 256).

Ders araç ve gereçleri; öğrencinin dikkatini çekerek onları güdülediği için öğrenme isteğini artırır. İlginin arması öğrencilerin daha iyi öğrenmelerini sağlamaktadır. Öğrencinin dikkatini canlı tutarak, öğretimi zenginleştirmek ve kavramları somutlaştırarak öğretimi daha anlaşılır bir duruma getirmek materyal kullanımının önemi göstermektedir. Böylece, anlaşılması zor olan kavramları basitleştirerek, daha kısa anlatımlı öğretim olanağı sağlamaktadır (Durualp, 2006: 39). Bu bağlamda derste kullanılan materyallerin eğitimcini yükünü hafifletip öğrencinin de derse daha ilgili olmasını ve katılımını arttırdığı söylenebilir (Safran, 2000: 78).

Eğitimde kullanılan araç ve gereçlerin nitelik ve nicelik açısından verimliliği büyük oranda artırdığı bilinmektedir. Ancak istenilen amaca ulaşmak için araçları uygun zamanda kullanmak, aracın kullanılması için gerekli bilgi ve donanımına sahip olmak şarttır. Kullanılan araç ve gereçlerle öğrenme, daha hızlı ve pratik olmakla birlikte öğrenilen bilginin hafızalarda daha uzun kalmasını sağlamaktadır (Pekgöz ve Hancılar, 1970: 30).

Eğitimde kullanılan araç ve gereçler, duyu organlarına uyararak, algılama ve öğrenmeyi kolaylaştırıp eğitimin verimliliğini yükseltmektedir. Eğitimde kullanılan araç ne kadar çok duyu organına hitap ederse eğitim aracının etkililiği o kadar artmaktadır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1997: 279). Yapılan araştırmalar, zaman faktörü sabit tutulduğunda insanların okuduklarının %10'unu, duyduklarının %20'sini, gördüklerinin % 30'unu, hem görüp hem duyduklarının % 50'sini, görüp işittikleri ve söylediklerinin % 80'ini, görüp, işitip, dokunup, söylediklerinin % 90'ını hatırladığını ortaya koymaktadır (Demirel vd. 2002: 78).

Öğrenme ve hatırlama üzerine yapılan araştırmalarda, görme duyumuzla edindiğimiz bilginin %15'inin hatırlanmakta, görme ve işitme duyularımızı birlikte kullanarak edindiğimiz bilginin, yani hem dinleyip hem de izleme imkânları olursa bu oran %20'ye çıkmakta, ayrıca öğrenci kendi görsel materyaller (harita, duvar saati, grafik) kullanarak konuyu anlatması halinde % 80'e çıkmaktadır (Yanpar, 2007: 111).

Öğretim sürecinde araç-gereçlerden faydalanarak öğretim yapmanın yararları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Demirel vd., 2002: 83):

- Laf kalabalığını (verbalizmi) önler, yani sözden ekonomi sağlar ve zamanı daha iyi değerlendirmeyi olanaklı kılar.
- Anlamaların karıştırılmasını önler.
- Algılamayı kolaylaştırır.
- İlgiyi çabuklaştırarak öğrencinin dersten kopmamasını sağlar.
- Bilginin hafızada kalma süresini uzatır
- Öğrencinin derste aktif olmasını sağlayarak, çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- Eğitimi tekdüze olmasını engeller.
- Eğitimin amaca uygun olarak gerçekleşmesini sağlar.
- Düşünmenin sürekliliğini sağlar.
- Bedensel ve ruhsal açıdan yorulmayı azaltır.
- Gerçek ve somut bilgiler kazandırır.
- Bir yaşantı ortamı sağlar.
- Öğrenilecek konular üzerinde daha etkili alıştırma ve pratik yapmayı sağlar.
- Öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır.
- Güvenli gözlem yapma olanağı sağlar.
- Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
- Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olabilir.
- Tekrar tekrar kullanılabilir.
- İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırır
- Hedef davranışları kazanılmış olur.
- Dersi zevkli ve çekici hale getirdiği için; öğrencilerin okula, derse, öğretmene karşı olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olur.

Öğrenciler, fotoğraf, resim gibi yazılı kaynaklar kaynaklara başvurmalıdır. Sorgulama yaparak, kaynaklardan uygun olanları seçip, yazılı, sözlü yada model kullanarak

etkinliğini artırmalı ve tarihle daha çok ilgilenmelidirler. Eğitim verilirken, öğrencilerin grafik, küre, harita vb. materyaller kullanmasına önem verilmeli, doğru bilgiye ulaşması için yol gösterilmeli ve yorumlamalarına yardımcı olunmalıdır (Paykoç, 1991: 16-17). Bu sürecin amacı, öğrencilerin sözel bilgi, ayırt etme becerileri, somut kavram becerileri, tanımlanmış kavram becerileri, kural kullanma becerileri, problem çözme becerileri, bilişsel stratejiler, motor beceriler, tutumlar gibi belli başlı becerilerle tanışmaları, böylece daha sonraki hayatlarında da kullanabilecekleri bir bakış açısının kazandırılmasını amaçlamaktadır (Yalın, 2003: 75-78). Resimleri, tabloları, grafikleri, haritaları yorumlayabilme zihinsel bir beceri istediği için, böylece öğrenciler, kişisel değerleriyle ilgili zihni, sosyal ve fiziki becerilerini kullanarak kendi kavram anlayışlarını geliştirebilmektedir (Nichol, 1996: 10).

2.3.2. Görsel Materyaller

Görsel materyale ilişkin olarak çizgi, şekil, alan, yön, biçim, boyut, doku, ton, leke, mekân, bütünlük, vurgu ya da renk unsurları bir araya gelerek görsel sanatın öğelerini oluştururlar. Bir görsel sanat öğesini oluşturan unsurların bir araya getirilmesine ışık tutan bazı ilkeler bulunmaktadır. Görsel materyallerin, öğrenciler tarafından algılanabilmeleri için, söz konusu öğelerin görsel tasarım ilkeleri gözetilerek tasarlanmış olmaları gerekir (Köksal, 2001: 28). Özellikle öğretim amaçlı olarak kullanılacak görsel öğelerde göz önüne alınması gereken ilkeleri aşağıda gösterilmektedir (Ceyhan ve Yiğit, 2003: 90):

- **Zıtlık:** Görsel anlamda en önemli belirleyici özellikle zıtlık kavramıyla ifade edilmektedir. Sanat açısından çok iyi çözümlenmiş her yapıtta zıt bir denge vardır. Bir şeyin değerlendirilmesi için zıtlıklar daima ön planda olmalıdır.
- **Egemenlik, Odak Noktası:** Bir bütün oluşturulurken kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre ölçü, değer, renk, doku bakımından daha dikkat çekici olması baskın olması durumudur. Zıtlık her zaman dikkat çeker ve üstünlük kurar. Asıl amaç dikkat çekmek ve bakan bireyde beğeni uyandırmaktır. Bu amacın gerçekleşmesi kompozisyonda odak noktasının oluşturulmasıyla sağlanır.
- **Denge:** Denge değişik ölçüler arasında aranmalıdır. Tasarım ilkelerinden biri de görsel ağırlığı olan unsurların eşit paylaşımın bir türü olan dengedir. Resimde dengeyi dikey ve yatay çizgiler kurar. Denge biçim, çizgi, yön, açık - koyu

zıtlığı, ölçü, aralık, doku, renk ile sağlanabilir. Simetrik denge ve asimetric denge olarak ikiye ayrılır. Bir eksene göre öğelerin aynı durumda tekrar etme durumuna simetrik denge denir. Asimetric denge ise, eşit olmayan ağırlıktaki öğelerden oluşur. Anlatımı oluşturan elemanların renk, biçim, hareket, benzerlik, zıtlık, üslup, uygunluk ilişkileriyle oluşun dengedir.

- Görsel Ritim: Ritim, hareket temeline dayanarak oluşur. Işık, gölge, yarı gölge çizgi ve yüzeylerde yapılan yön değişikliği ile görsel öğeler hareket kazanır. Görsel ilişkileri en etkili şekilde vermenin yollarından birisi 'hizalama'dır. Hizalama ritmi beraberinde getirir. Gözün materyal üzerinde bir objeden diğerine rahatça kayabilmesi için, görsel bir akış oluşturulmalı, bunun için çizgi, alan ve biçimlendirme öğelerinden faydalanılarak, bilinen geometrik şekiller yapılarak ritim oluşturulur. Göz, alışkanlık gereği soldan sağa ve yukarıdan aşağıya doğru hareket eder. Gözün yatay hareketi dikey harekete göre daha kıvrak ve hızlıdır. Ayrıca göz büyükten küçüğe, renkliden renksiz, koyu tondan açık tona, alışılmamış olandan alışılmış olana doğru bir algılama izler.
- Şekil- Zemin Anlatımları: Şekil, kişinin dikkatinin odaklandığı şekildir. Zemin ise şeklin gerisinde arka planda kalan fark edilmeyendir. Şekil zeminden daha etkili özelliklere sahiptir. Görsel algı, temel olarak şekil ve zemin arasında ayırt edilmeyi sağlayan ilişkiye dayanmaktadır. Şekil ve yer aldığı zemin arasında zıtlık yaratmak algıyı kolaylaştırdığı gibi zorlaştırabilir. Nesnenin net olarak algılanabilmesi için fonun algıyı kısıtlayıcı olmaması gerekir
- Sadelik: Öğretim amacıyla kullanılan görsel öğeler basit ve sade olmalıdır.
- Açıklık: Kullanılacak görsel öğeler anlatmak istediği şeyi (iletiyi) açıkça yansıtmalıdır.
- Süreklilik: Göz hareketlerinin, düşüncede bir kesinlik yaratmaksızın devam edebilme özelliğidir.

Bilgi çağında hızlı ve yoğun bilgi işleme sürecinde yer alan "görselleştirme" hem günlük yaşantı için hem de eğitim yaşantısı için giderek önem kazanmaktadır. Evrensel bir dil nitelik kazanan görsellik herkes tarafından öğrenilmesi gereken bir dil haline gelmiştir. İnternet, televizyon ve reklamcılık etkisiyle, 21. yüzyılın ilk okuryazarlığı görsel okuryazarlık olmuştur. Bunun için öğrenciler hayalle metin arasında akıcılığını bozmadan yazınsal ve figüratif sözcükler arasında yer değiştirebilmektedir. Görsel

okuryazarlık kavramının ortaya çıkışı da bu yüzden gerekmiştir. Görsel okuryazarlık kısaca; görsel mesajları anlamlandırma ve benzer şekilde mesaj oluşturma gücü olarak tanımlanmaktadır (Pingel, 1998: 44).

Öğrenciler, görsel imaj oluşturacak bilgi ve becerilerini daha kolay öğrenilmesini ve öğrenilenlerin kalıcı olmasını sağlayacak çeşitli görsel materyallerden yoğun bir şekilde yararlanmaktadır. Bu görseller, fotoğraf, slâyt, grafik, tablo, şekil ve harita gibi materyallerden oluşmakta, kavram ve olguların öğretilmesinde, dersin daha ilgi çekici bir hale getirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Fidan ve Erden, 1996: 189).

Öğretimde yazı ve görsel materyal tek başına yeterli olmamaktadır. Ancak her ikisi birlikte kullanıldığında etkili iletişim gerçekleştirilmektedir. İster tek başına, isterse yazı ile birlikte kullanılsın görsel materyallerin öğrenmeye olan katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla son yıllarda görsel öğe kullanımı da bir artmıştır (İşler, 2003). Görsel materyaller aşağıdaki amaçlarla kullanılabilir (Demirel vd., 2002: 30):

- Karşılaştırma yapmak,
- Önemli noktalara vurgu yapar
- Kavramları somutlaştırır,
- Anlaşılması zor olan kavramların anlaşılmasını kolaylaştırır,
- Nesnelere açıkça görebilmek için büyütme ya da küçültme,
- Öğrenen bireyin dikkatini çekerek onları güdüler,
- Grubun dikkatini canlı tutar,
- Zihinde canlandırması güç şeyleri görselleştirmek (temsil etmek)
- Bir noktayı açıklığa kavuşturmak,
- Bir noktayı vurgulamak,
- Çeşitlilikten faydalanmak,
- Bağlantıları, formül veya kurallarla göstermek,
- Bilginin düzenlenmesini şekil yoluyla daha kolay hale getirmek,
- Şemalar yoluyla öğeler arasındaki bağlantıları göstermek,
- Gözden kaçırdıkları noktaları görmelerini sağlar,

- Sözel olarak anlatılması güç olan durumları resim veya grafik yoluyla incelemek
- Grafik ve resim gerçeğe uygun olması, gerektiğinde yazılı açıklamalara yer vermesi ve renkli olması,
- Öğretmen ve öğrenciler tarafından kolaylıkla üretilebilmesi.

Kılıç ve Seven (2007: 142-143) ise, görsel araçların kullanımının amaçlarını aşağıdaki şekilde kategorize etmiştir:

- Bilgi Vermek: Görsel araçlar, konu hakkında istendik bilgiler sunarlar.
- Bilgileri Desteklemek: Görsel araçlar, bilgileri aydınlatmak ve genişletmek için kullanılabilirler. Öğrencilerin konuyu tam olarak anlayabilmesine yardımcı olurlar.
- İlgi Çekerek Dikkati Yönlendirmek: Konuya veya herhangi bir öğeye ilgi çekilmesini sağlayarak dikkatleri yönlendirirler. Böylece, öğrencilerin istekli olarak konuyu okumaları ve okuduklarından daha fazla verim almaları sağlanabilir. İlgi çekebilecek resim, karikatür vb. araçlar öğrenci ve kitap arasında olumlu bir iletişim ortamı oluşturabilir.
- Konuları Özetlemek: Uzun yazılar yerine resim, fotoğraf gibi araçlarla kısa zaman ve emekle hazırlanıp sunulması.
- Olgular veya Kavramlar Arasındaki İlişkileri Göstermek: Görsel araçlar, olgu ve kavramların doğru anlaşılmasını sağladığı gibi aralarındaki ilişkilerinde anlaşılmasında etkilidir.

Görsel kaynaklar, bir inceleme yaparken, incelenen öğeye tekrar tekrar dönmek, çeşitli boyutları ile inceleyebilmek, yeni sorular sormak ve yeni fikirlere ulaşmak gibi öğrenciler için birçok avantaj sunabilirler (Levstik ve Barton, 1997: 149; aktaran: Akbaba, 2005: 187). Bir görsel öğenin yorumlanmasında farklı kültürel geçmişe sahip olan kişilerin aynı görsel materyali diğer kişilerden farklı şekilde algıladıkları görülmüştür. Örnek olarak köy yaşamıyla ilgili bir resmi köy yaşantısını bilmeyen çocuklar, köy yaşantısını bilen çocuklara göre daha farklı algılayıp yorum yapacaklardır (Demirel vd., 2002: 31).

Görsel materyaller mümkün olduğunca basit olmalıdır. Gerçek resimler yerine basit çizgi resimler, karikatürler, diyagramlar ve çizelgeler kullanılmalıdır. Çok fazla ayrıntı ya da gerçeğe yakınlık, öğrenmeyi güçleştirmekle kalmaz, nelerin önemli olduğu konusunda öğrencilerin dikkatlerinin de dağılmasına neden olmaktadır (Yalın, 2003: 108). Daha fazla detay eklemek yerine büyütülmüş materyaller kullanılmalıdır. Soru etkinlikleriyle dikkatler materyal üzerine çekilmelidir. Görsel materyaller açık, okunaklı, alıcının verilmek istenen mesajı kısa bir sürede algılamasını sağlayan ve dikkatleri mesajın en önemli noktalarına çeken bir tasarıma sahip olması gerekmektedir (Usta, 2003: 72-73).

Görsel materyaller, öğretme-öğrenme sürecinde genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. Bu nedenle hem göze hem kulağa yönelik görsel-işitsel araçlar oldukça etkili öğretim araçlarıdır. Görsel işitsel-araçlar yoluyla olguların öğretimi, geleneksel yöntemlere göre, daha az zaman harcanarak gerçekleşmektedir. Bu araçlarla edinilen bilgiler daha uzun süre hatırdta kalmaktadır (Özdemir, 2018: 20).

Görsel araçlar amaca ve konuya göre seçilir. Bu araçları, seçmeye geçmeden önce, öğrenim durumuna, konunun özelliğine ve diğer şartlara en uygun düşecek aracın hangisi olduğunu bilmek ve öğrencileri bu konuda hazırlamak gereklidir (Pekgöz ve Hancılar, 1970: 32). Araçların hizmet edeceği amaç önceden belirlenmelidir. Birden fazla araç kullanıldığında, bunların dersin esas amacı dışında bir yönde kullanılmalarını öğretmen engellemelidir. Öğretmen, araçlara karşı öğrencilerin aktif bir tepki göstermelerini istemelidir. Araçlar, uygulama sırasında bütün öğrencilerce uygulanabilmeli ya da görülmeleri gerekiyorsa bütün öğrencilerce görülmelidir. Dersin verimi için, araçların çeşitli türleri kullanılmalıdır (Hesapçioğlu, 1994: 304-305).

Sınıf ortamında kullanılan görsel-işitsel araçlar görsel araçlar (kitaplar, yazı ve gösterim tahtaları, resimler, gerçek eşya ve modeller, projektörler), işitsel araçlar, görsel-işitsel araçlar ve teknoloji destekli araçlar olarak 4 gruba ayrılmaktadır. Görsel-işitsel araçların eğitim ortamına katkılarını şöyle listelenmektedir (Küçükahmet, 1999: 134):

- Öğrenmeyi teşvik edicidir.
- Görsel araçlar, dersliklere getirilmesi güç cisim, olgu ve olaylar olduğu anda ve olduğu gibi gösterir.

- Bilginin sunuluşunda ve akışında düzen sağlar.
- Öğrencilerin gözlenmesine yardımcı olur.
- Hareket, renk ve ses boyutlarıyla öğrencini öğrenmesini daha kolay olmasını sağlar.
- Görsel araç kullanımı öğrencilerin daha etkin olmasını sağlar.
- Zamandan ve sözden ekonomi sağlarlar.
- Karışık olan fikirleri daha sade açıklar.
- Fikir, işlem ve süreçlerin sırasını gösterirler.
- Öğretimi dinamik ve yorumu az indirgeyerek daha açık hale getirirler.
- Konuyla ilgili pratik yapma imkânı sağlarlar.
- Öğretimi zenginleştirirler.
- Görme ve işitme araçları bir yaşantı ortamı sağlar.
- Yaşanmış bir olayı daha geniş olarak bütünüyle canlandırır.

Görsel-işitsel araçlar yoluyla öğrenme aynı zamanda bir öğrenme durumu olarak kendisine özgü özellikler gösterir. Bir yandan bu öğrenme durumu öğrenim süreçlerinin öğrenenler tarafından bizzat organize edilmesini kolaylaştırır, diğer yandan bu yolla kitap, söz ve duvar tahtası ile sunulamayan deneyimler oluşturmaktadır (Hesapçıoğlu, 1994: 258).

2.3.3. Görsel Materyallerin Tarih Öğretiminde Kullanılması

Tarihi bilginin doğası gereği, bu bilgiye yönelenler, bilginin temel kaynaklarını kullanmak zorundadırlar. Bu zorunluluk, tarih öğretiminde “Kanıt Dayalı Tarih Öğretimi” adıyla yeni bir yaklaşımın doğmasına yol açmıştır. Tarihçiler geçmişle kalıntılar yoluyla bağlantı kurarlar. Geçmişin yeniden yapılandırılması ve anlamlandırılması için öğretmenlerin ve öğrencilerin görsel öğelerden faydalanması gerekmektedir (Palmer ve Batho, 1981’den akt., Safran ve Köksal, 1998: 28).

Öğrencinin gözlem gücünü geliştirmek amacıyla, dönemi ya da konuyu daha iyi anlamayı sağlamak için metni desteklemek ve açıklık getirmek üzere görsel öğeler, yazılı metinlerle beraber kullanılmaktadırlar (Nichol, 1996: 32).

Görseller, yazılı belgelerin sunduğu kanıtları desteklemenin yanı sıra, onları tamamlar, sözcüklere dökülmemiş olan şeylere tanıklık ederler. Geçmişin daha canlı bir şekilde “zihinde canlandırılmasını” sağlarlar. Resimler, heykeller ve diğer görseller gelecek nesillere, geçmiş kültürlerin yazıya dökülmemiş deneyimlerini ya da bilgilerini paylaşma olanağı sağlarlar (Burke, 2003: 156).

Tarih; yaşama dönük, uygulama yaparak, yaşanan olayları inceleyerek sadece tarih kitaplarından öğretilen ve öğrenilecek bir bilim değildir. Bu yüzden her zaman gidilmesi, gözlem yapılması ve dersliğe getirilmesi mümkün olmayan tarihi olayları görsel materyaller ile sınıf ortamına taşınmaktadır (Paykoç, 1991: 93). Öğrencilerden bazıları görsel betimlemeler yaparak öğrenmelerini daha kolay hale getirmektedir. Sözel öğrenme becerileri yüksek olan öğrencilerin bile bazen görsel eğitime başvurdukları görülmektedir (Demirel vd., 2002: 30).

Günümüzde öğrencilerin önceki nesillere göre, görsel materyallere daha bilimsel, irdeleyici ve çok yönlü yaklaştığı görülmüştür. Öğrenciler bilgisayardaki animasyonlarla ya da çizgi filmlerle okula birçok görsel imgeye maruz kalmış olarak başlamaktadır. Ancak okul ortamında öğrenciler işitsel bir zemine çekilmektedir. Öğrenciler son derece hızlı akan görsel uyarıcılara alıştıkları için derslerde benzer uyarıcılar beklemektedir. Yeterli uyarıcı alamadıklarında problem davranışlar gösterebilmektedirler (Selçuk vd., 2002: 54).

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklara verilen eğitim, okuma, yazma ve karşına çıkan sorunlara çözüm bulmada yardımcı olduğu gibi çevresindeki olaylara karşı verdiği tepkiler gözlemlenmeli, dünyayı nasıl gördükleri ve gördüklerini algılama konusunda destek olunmalıdır. Çocukların daha kolay anlamalarını sağlayan görsel ağırlama, öğrenmeyi hızlandırır ve kendilerini daha doğru ifade etmelerini sağlar. Algı sürecinde hissettikleri, nasıl düşündükleri bütünleştirici ve canlı bir etkinlik olmasını sağlar. Bu durum çocukların kendilerine olan güveni arttırdığı gibi kendilerini de daha güçlü hissetmelerine neden olmaktadır (Artut, 2007: 174).

Görsel malzemeler, öncelikle öğrencinin hayal gücünün gelişmesini sağlamaktadır. Somuttan soyuta giden eğitim sürecinde görsel malzeme öğrencilerin sezgisinin gelişmesine yardımcı olmaktadır (Işık, 2008: 48). Günümüz dünyasında eğitim sistemlerinin katı tutumu eleştiri konusu olmuştur. Görsel malzeme ve sanat bireyin yaratıcılığını gösterebileceği, var olanı ortaya çıkartmaya yarayan iyi bir araç olma

özelliği ile bireyin deneyimlerini ve hayal gücünü uyarmak, yaratıcı düşünceyi geliştirmek için bulunmaz özelliğindedir (Tuna, 2005: 60).

Çocuklar, doğası gereği sanat etkinliklerine ve oyunlara karşı dayanılmaz bir ilgi ve merak duyarlar. Konuya ilişkin duyarlılık ve yoğunluklarını büyük bir heyecan, zevk ve neşeyle ilgilerini sürdürebilecek beceriye sahiptirler. Yaratıcılık her ne kadar kişilerde doğuştan gelen bir özellik olsa da “yaratıcı düşünme”, “yaratıcı bakış açıları” ve “yaratıcı beceriler” kazanımı için en büyük etken sanat eğitimidir. Uygun bir ortam sağlanması yaratıcı düşünmenin öğrenilmesi için ilk adımlardan birisidir (Artut, 2007: 201-203).

Konuları soyut olan ve somut işlem devresindeki çocuklara yönelik derslerde resim, fotoğraf, kroki, karikatür vb. görsel ifade biçimlerinin yoğunlukla yer alması gerekmektedir. Bu düşüncenin temelinde, çocuğun zihinsel gelişimin özellikleri bulunmaktadır. Görsel sanat öğeleri, ikonik düşünme evresinde olan çocuklar için etkili bir öğretim malzemesidir. Bu nedenle özellikle tarih ve hayat bilgisi derslerin görsel açıdan zengin olması görsel öğeler ile sağlanabilmektedir (Köksal, 2001: 2728).

Araştırmalara göre öğrenciler, renkli görsel öğeleri siyah beyaz öğelere ve resimleri de çizimlere göre daha eğitim açısından çok kullanmaktadır. Ayrıca somut ve gerçekçi görseller ve nesnel kullanımının öğrenmede daha etkili olduğu belirlenmiştir (Okan, 2004). Görsel sanat öğeleri, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, empati kurma ve ifade becerilerini geliştirme amacıyla kullanılmalıdır (Güçlü, 2001: 21). Ancak, öğrenme-öğretme süreci içinde bu denli önem taşıyan görsel malzemeler gelişi güzel kullanılamaz. Eğitime yönelik görsel materyal sözlü anlatımlarla doğrudan uyumlu, eşgüdümlü ve estetik beğeni duygularını geliştirici yönde hazırlanmalıdır. Biçim ve içeriğin uyumlu estetik bütünlüğü, estetik duyarlık gelişiminde temel bir ilke olarak kabul edilmelidir. Her ünite ya konuyla ilişkili olarak görsel sanat öğelerinin; anlamlı bir ilişki mantığı içinde verilmesi, konuyu imgeleyen ya da simgeleyebilen yeterlilikte verilmesi, çocuğun somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine olan gelişimini kolaylaştırıcı bir nitelik taşımaktadır (Topses, 2001: 4).

İlköğretim düzeyindeki öğrencilerin bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminden soyut işlem dönemine geçiş yapması, soyut kavramların öğretilirken daha çok somut gösterimlerden faydalanılması gerekmektedir. Konuların somuttan soyuta, kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru düzenlenmesi, özellikle tarih derslerinde

sunum yapılması, genellemelere giderek grafik, tablo yorumlama, kavram ve araçları kullanarak soyut bir olayı somutlaştırarak açıklayabilmesi önemlidir. Böylece, tarih dersinin öğretiminde görsel unsurların kullanımı konuların somutlaştırılması dışında öğrenme aşamalarını daha dinamik, etkin, dikkat çekici duruma getirebilir ve akılda kalma süresi yükselmektedir (Okan, 2004).

Öğrenmede “Yaşantı Konisi” yaklaşımına uygun olarak somuttan soyuta doğru bir metot izlenmesi öğrencilerin yaşantı gelişimlerine uygun olarak eğitim seviyelerini geliştirmeye amaçlamaktadır. Bu yöntem, birden çok duyu organının öğrenme işlemine katılması, bilginin kolay ve daha iyi öğrenilmesini, öğrenilen bilginin hafızada daha uzun süre kalmasını sağlamaktadır. Yaşantı konisine yaklaşımına göre, insanlar öğrendiklerinin %83’ünü görme, %11’ini işitme, %3,5’ini koklama, %1,5’ini dokunma, %1’ini tatma duyularıyla edindikleri yaşantılar yoluyla öğrenmektedirler (Çilenti, 1988: 36).

Öğretimde, konulardaki şekiller, haritalar, grafikler, tablolar öğretime katıldığı için kullanılan materyal sadece görsel bir malzeme değildir. Diğer duyu organlarının da öğrenme sürecine katılması öğrenmeyi %80 düzeyine çıkarabilmektedir. Çocukların gelişim dönemlerinde nesnelere algılanmasına yönelik olarak 12 yaşından küçük çocuklar gördüklerini bütün olarak değil, parça parça yorumlamakta, 12 yaşından büyük çocuklar ise bütünü görebilmekte ve bu yüzden gördüklerini doğru yorumlayıp verilen bilgiye daha kolay ulaşmaktadır (Şimşek, 2003: 145-146).

Ortaöğretim tarih derslerinde de öğretimi ilginç ve etkili bir biçime dönüştürmek için de görsel araçlardan yararlanır. Yapılan araştırmalara göre öğrenmelerim çoğu görsel nesnelere kullanılarak yapılmaktadır (Demirel vd., 2002: 30). Görsel materyallerin tarih konularının öğretiminde kullanılmasıyla, öğrencilerin görsel benliği gelişir, olayları zihinlerinde canlandırmaları daha da kolaylaşır ve unutmaları zorlaşmaktadır. Öğretimde, ders materyallerinin ve kişi mutlaka yorum yapmalıdır. Görsel materyaller, tarih öğretmenlerinin pek tercih araçları değildir. Ancak, görsel öğeleri “okumayı ve yorumlamayı öğretme”, tarih öğretmenlerinin çocuklara öğretmesi gereken becerilerden birisidir. Görsel öğenin seçiminde, müfredata ve konuya uygunluğuna dikkat edilmelidir (Ata, 2002a: 125-126). Bu uygunluk ile birlikte öğrencilerin çeşitli grafikleri, çizelgeleri, haritaları, çizimleri ve resimleri kullanarak, bilgilere nasıl ulaşacakları ve nasıl yorumlamaları gerektiği de öğretilmelidir (Paykoç, 1991: 16-17).

Tarih konularının öğretiminde kullanılacak araçlar, 1943 tarihinde yapılan II. Maarif Şurası'nda ele alınarak; senkronik tarih tabloları, kronoloji cetvelleri, tarih atlasları, hicri tarihleri miladi tarihlere çevirme kılavuzları, resim ve fotoğraf koleksiyonları, slaytlar ve projeksiyon makineleri, film ve radyo yararlanılabilecek görsel ve işitsel araçlar olarak belirlenmiştir (MEB, 1991: 203-204). Görsel materyalin kullanılmasına ilişkin olarak öğrencilerin geçmişi inşa ederken değişik kaynakları (günlükler, mektuplar, fotoğraflar haritalar vb.) tanıyabilmesi ve kullanılabilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Ata, 2002a: 82).

Görsel materyalin kullanımı öğrencilere bilginin aktarılmasının yanı sıra tarihsel becerilerinin gelişmesi ve algılamalarının kolaylaşması açısından da faydalar sağlamaktadır (Akbaba, 2014: 172-173). Bu bağlamda tarih dersleri için kullanılan görsel malzeme oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir (Gökkaya ve Oruç, 2003: 146-147).

2.4. Dizilerin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Özellikleri

Tarihsel olarak incelendiğinde, kökleri Orta Asya ve tarihsel süreç ile birlikte orta oyuna dayandırılabilir drama, insanların inançlarını, düşüncelerini, beklentilerini ve içinde yaşadıkları gerçekliği anlamlandırdıkları anlatı biçimlerinden biridir. Televizyon dramaları ise baştan sona kurmacaya dayanmaktadır. Gerçeği yansıtsın ya da gerçeğe yakın olsun bu kurmaca yapı ön plana çıkmıştır. Gerçek dünya ve kurmaca dünya arasındaki tartışmalarla ilgili iletişim kuramcılarının üzerinde durduğu nokta ise, Aristo'nun her türlü sanatı Öykülemeye dayandırmasına kadar uzanmaktadır.

Türk Dil Kurumu, dizi filmleri “bölümler hâlinde yayımlanan ve çocuklukla aralarında konu bütünlüğü olan film” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2019). Dizi film, televizyonda gösterilen bir yayın formatı olarak drama programlarının bir alt bölümünü oluşturmaktadır. Dizi filmin bir başka özelliği ise seri halde yayınlanan bölümlerin birbiri ile olan ilişkisi ve konu bütünlüğüne sahip olmasıdır. Böylece kurgulanan olaylar dizisi peş peşe sıralanan bölümler halinde yayınlanmaktadır (Megep, 2011: 3).

Diziler belli bir senaryo gelişimine bağlı olarak devam eden ve izleyicinin merak duygusunu belli bir seri içinde sürekli sağlamaya çalışan televizyon formatıdır. Televizyon yayınları içinde önemli bir etkililiğe sahip dizilerin konu kendi içinde

mantıksal bir gelişim göstererek uzun süre devam edebilmektedir (Kula, 2012: 514-515).

Yayıncılık tarihi incelendiğinde öncelikle radyoda sonrasında ise televizyonda önemli bir izlenme formatı olarak gösterilen dizilerin televizyonda önemli bir ilgiye cevap vermesi popülerliğini arttırmıştır. Dizilerin özel izleyici kitlesi bulunmakta ve kamuoyu tarafından beğenilen diziler televizyonda uzun yıllar gösterimde kalabilmektedir (Mutlu, 1991: 203).

Zaman içinde dizilere olan yoğun ilgi dizi üretiminin de artmasına neden olmuştur. Ancak televizyonun ilk yıllarında dizi yapımıyla ilgili sorunlar yaşanır. Özellikle yeni kurulan televizyon şirketleri, uzun bölümlerden oluşan bir yapımın gerçekleştirilmesi için gerekli olan deneyime sahip olmadığından dizi yapımını göze alamamaktaydılar. Bu nedenle, uzun bir süre televizyon dizileri, film yapım evlerine sipariş edilmiş ve diziler film şirketleri tarafından hazırlanmıştır (Şener, 1984: 160). Bugün, televizyon dizilerinin üretim süreçleri, belli kuralları, zamansal ve maddi kısıtlamaları, geniş bir iş bölümü ve uzmanlaşmayı, belirli bir nicel üretim düzeyinin tutturulmasını amaçladığı için, yığınsal üretim yapan bir fabrikanın işleyişine benzetilmektedir (Mutlu, 1991: 222).

Televizyon dizileri, değişik türlerden hoşlanan çeşitli izleyici gruplarının hepsine birden aynı anda seslenmek durumundadır. Dizi tek bir çizgi üstünden devam etse de değişik yan öykülerin eklenmesiyle o türden hoşlanan seyirci gruplarının da diziye ilgi duyması sağlanır. Dizilerin tekdüze bir hal almaması, seyircinin bıktırılmaması, yenilik ve değişiklik sağlanması amacıyla, ana oyuncularını değiştirmemekle birlikte, sık sık senaryo yazan ve yönetmen değiştirilerek canlılığın korunmaya çalışıldığını da belirtir (Şener, 1984: 161-162).

televizyonun eğlence yönünü vurgularken dizilerin öneminden de bahsetmiştir. Televizyonun zengin hayal gücü deneyimini yaşatarak özgürce insanları eğittiğini ifade etmiştir. Bunu yaparken dramadan faydalandığını ve bu dramın kriterlerini artırarak daha geniş kitleye hitap etme amacına girdiğini dile getirmiştir (Groombridge, 1979'dan akt., Taşkiran, 2007: 56).

Diziler günümüzde televizyonlar için önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Öyle ki reklam ve dizi formatı arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Dizilerin süreklilik taşıyan karakterleri ve bu karakterleri takip eden sürekli izleyicileri vardır. Bu izleyici

kitlesi televizyon istasyonları tarafından reklamcılara satılırken (Mutlu, 1991: 204) dizinin sadece izleyiciyi eğlendirmek amacıyla oluşturulmadığı, ticari bir boyutunun da olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Dramatik ürünler olan televizyon dizileri yaşamın, kurmaca düzleminde yeniden kurulumudur. Bu yönüyle yaşamla özdeşleştirilmesi ve bir önerme etrafında yeniden yapılandırılması en kolay biçimsel oluşumdur. Uzun soluklu yapısıyla, bir yandan bireylerin karakterlerle özdeşleşme mekanizmalarını harekete geçirerek öğrenme düzeyini yüksek tutar, diğer yandan günlük yaşamın içine taşarak bireysel yaşam alanlarını bütünüyle sararlar. Tüm bunların yanında, televizyon dizileri diğer program türlerine oranla daha heterojen bir kitlenin vakit geçirme aracı olarak görülen televizyon programlarıdır. Hem televizyonun tüm program yapısını temsil edebilmesi açısından, hem eğlence unsurunun ön planda olması ve mümkün olduğu kadar farklı ve geniş bir kitleye hitap etmesi açısından etkililik oranının yüksek olması televizyon dizilerinin önemli özelliğidir (Taşkırın, 2007: 10).

2.5. Tarihi Öğretiminde Tarihi Dizilerinin Kullanımı

2.5.1. Kavramsal Açıdan Tarihi Dizi

Tarihi dizilerin tarih öğretimi açısından zengin bir görsel materyal olduğu söylenebilir. İnsanlara dönemin modası, konuşma ve davranışları, mimari özellikleri, olay ve tarihi kişilikleri yansıtan diziler ortak bir tarih mirasının oluşmasından önemli bir katkı sunmaktadır. Bununla birlikte, tarihi dizilerin televizyon formatı olması nedeniyle kurguya dayanması belli dezavantajlarının da olmasını sağlamaktadır. İzlenme düzeyi amacı, senaristlerin yönlendirmesi ve gereceğe aykırı pek çok bilgi de tarihi dizilerde mevcuttur (Ocak ve Selimoğlu, 2016: 447).

Tarih öğretiminde sinema ve TV dizisi kullanımının önemi giderek artmaktadır. Tarihi TV dizisi ve sinema kullanmanın ve tarih kurgulamalarının öğretim açısından yararları şöyle sıralanabilir (Stradling, 2003: 230-234):

- Genellikle olaya ilişkin birçok perspektif sunarlar.
- Diyaloglar çoğu kez hakiki ve doğrulanabilir kaynaklara dayanır.

- Topluların siyasal, sosyal, kültürel ve iktisadi tarihini sunabilmek için zengin bir kaynak potansiyeli sunabilirler. Bununla birlikte halkın değişen tutumlarını ve sosyal meseleleri anlamaya katkıları açısından yararlı olabilirler.
- Uzun bir süre önce yaşanmış veya öğrencilerin pek bilmediği yerlerde meydana gelmiş olaylara sanki bugün oluyormuşçasına canlı ve somut bir hava katarlar.
- Belli bir olayda veya tarihsel gelişmede doğrudan yer almış insanların deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını ve tutumlarını anlamayı sağlayacak iç görüler sunarlar.

Tarihi dizilerde geçmiş zaman ilişkin süreç iki yöntemle ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi hikâyenin sürekliliği içinde günümüzden geçmişe yönelik kısa aralıklarla geri dönüş yapılması diğer ise hikâyenin sürekli olarak geçmiş zamanda anlatılmasıdır. Bu yöntemlerin ana amacı, tarih öğretilmi olmadığı için senaryonun yazılış biçimi ve amacı dizinin anlatımını etkilemektedir (Tobias, 2007: 22)

Tarih dizilerinin kurmaca olması, titizlikle seçildikleri sürece dramatize edilmiş ve eğlence biçimine büründürülmüş somut durumları sunmaktadır. Tarihi dizilerde yer alan ve çoğu kez gençlerin özdeşleşebildikleri karakterler, onları duygusal ve düşünsel düzeyde etkileyen sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. Farklı olma hakkı, belirli çalışma biçimleri sonucunda yabancılaşma, işkence ve ölüm cezası, hapisane sistemi, bilgi edinme hakkı, azınlıklara karşı ayrımcılık, kadınlara yönelik baskılar, dinsel hoşgörüsüzlük ve ırksal nefret söylemi de bu formatta en çok işlenen konular arasında yer almaktadır (Chansel, 2004: 165).

TV dizileri kurmaca bir yapı içerisinde kurulsalar dahi belgelere dayandığı sürece öğretimde mutlaka kullanılabilir. Bu nedenle, tarihi dizilerin kullanılmasının yararları bulunmaktadır. Bu yararlar aşağıda gösterilmiştir (Öztaş, 2007: 152-153):

- Tarihi diziler heyecan verici olarak kurgulanmaktadır.
- Sürükleyicidir.
- Öğreticidir.
- Sınıf ortamına getirilmesi mümkün olmayan araç ve gereçlerin, olay ve olguların gösterimini sağlar.
- Kalıcı ve uzun süreli öğrenme sağlar.

- Geçmişte yaşanmış olayları ve gelecekte yaşanması muhtemel olayları canlandırır.
- Hareketlilik, renk, müzik vb. unsurlar için içine girdiği için daha verimli bir öğrenme sağlar.
- Öğrencilerin problemlere ilgilerini uyandırır ve çözüm yolları üretmeye sevk eder.
- Filmde herhangi bir sahneyi durdurma ve geri alabilme özelliği, konu üzerinde detayları görebilme ve öğrenmeyi artırıcı etki yapar.
- Amacımıza uygun filmler öğrencilerin hoş vakit geçirmelerini sağlamanın yanında amaçlarımızın gerçekleşmesine de yardımcı olurlar.
- Filmde gördüğü eski ile günümüzde içinde bulunduğu yeniye karşılaştırma imkânı sağlar.
- Bir görsel materyal olarak filmlerin veya sinema ve TV dizilerinin sağlayabileceği yararlılıkları

Demircioğlu (2007: 81-82) ilgili literatürden hareketle şu şekilde özetlemiştir:

- Konuya güdülemeyi sağlar.
- Geçmiş algılama ve anlamlandırmaya yardımcı olur.
- Tarih dersine karşı ilgiyi artırabilir.
- Dersi zevkli hale getirir.
- Geleceğe yön verebilir.
- Tarihin bilinmeyenlerini fark etmeye yardımcı olur.
- Empati duygusunu geliştirir.
- Farklı duyu organları çalıştırarak kalıcılığı artırır.
- Öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini çalıştırır.
- Tarihi olayları somutlaştırır.
- Etkinlik yapmaya müsait bir eğitim aracıdır.
- Öğrencileri dersin bir parçası haline getirir.

- Kelime hazinesini geliştirir.

Tarihsel açıdan ortak bilinç ve kültürün genç kuşaklara aktarılması dizilerin önemini de ortaya koymaktadır. Tarihin belirli dönemlerinin izleyiciye aktarılması öncelikle kültürel ve toplumsal varlığın paylaşılmasını ve izleyiciye gösterilerek öğretilmesi ve benimsetilmesi amaçlanmaktadır (Kalafat, 2017: 7).

2.5.2. Tarih Öğretiminde Dizileri Etkili Kullanma Yolları

Tarihi öğretmede ve yorumlamada önemli bir etkiye sahip olan filmleri kullanmanın önemli olmasına karşın tarihsel metodoloji açısından tarihi dizilerin kullanılması uzmanlık isteyen bir konudur. Öğrenci gelişimi ve öğrenme-öğretme süreçlerinin etkililiği için hangi bilginin nasıl, ne şekilde ve hangi zamanda öğretileceği de büyük önem taşımaktadır (Şahinel, 2007: 149).

Bilginin nasıl, ne şekilde ve hangi zamanda öğretileceği nasıl büyük önem taşıyorsa filmlerin nasıl ve ne zaman kullanılması gerektiği de çok fazla önem arz etmektedir. Tarihi dizilerin izlerken sadece tarihi bilgileri verme ya da daha önce ders kitaplarından okuduğumuz bilgileri onaylatmak maksadıyla kullanmamak gerekir. Tarihi film izlemenin, izletmenin maksadı bildiklerimiz yanında bilmediklerimizi keşfetmek ve o günün koşulları içinde yaşananları anlamaya çalışmak, kendini geçmişin bir nevi içinde hissetmek, oradaki bireylerle empati kurmayı algılamak anlamında önem taşımaktadır. Tarihsel izlerin peşine düşmek belgelerden, kırlara, coğrafya bilgilerine, anılara uzanan bir yolculuğu peşinen göze almak anlamına gelmektedir (Danacıoğlu, 2008: 30) Tarihi filmlerle ilgili temel sorun onların nasıl kullanılacağıdır. Dizi filmlerinin ders saatleri içinde her öğrenci kitlesi için aynı olmamaktadır. Bu süreçte temel olarak iki ana sorun oluşmaktadır. Hangi tarihi dizilerin hangi yöntemle ve süre içinde kullanılması öncelikle dersin amacına hizmet edecek şekilde olmalıdır

Tarihi filmlerin eğitimde kullanılmasında filmin öğrencilerin hedef davranışlarına uygun olup olmadığı belirlenmelidir. Her filmin öğrencilere gösterilmesi uygun olmayıp, gösterimi sakıncalı unsurlar içerebilir (Öztaş, 2010: 299). Film seçiminde titizlik önemli olup öğretilecek konuya uygun ve öğrenci yaş profiline uygun filmlerin seçimi gereklidir. Kullanım öncesi ve sonrası titizlikle çalışılıp çeşitli etkinlikler düzenlemek de önemlidir. Bir filmde kısa bir gösterim, belki de bir ders saatinde elde edebileceğimiz dönütün daha fazlasını almamızı sağlayabilir. Ancak bu uygulama

öğretmenin ilgili filmi önceden seyretmesini ve öğrencilerin aktif katılımını sağlamak için seyredilecek bölümü kısa tutmasını gerektirebilir (Pronay vd., 1972).

Filmleri izlettirme belli bir plan dahilinde yapılmak zorundadır. Bu metodolojinin temeli tarih dizilerinin eğitimsel açıdan etkin bir şekilde kullanılmasına dayanmaktadır. Bu sebeple film izletme etkinliği 3 kısımda incelenebilir (Öztaş, 2007: 147):

- Gösterim Öncesi: Öğretmen önceden izlediği film hakkında yapılacak etkinlikleri planlamalıdır. Film izletmeye başlamadan önce etkinliğin amacı belirtilmeli, etkinlik sırasında ve sonrasında yapılacaklara dair gerekli açıklamalar yapılmalı, karşılaşılan her bilginin kurgu ürünü olan filmlerde doğru olmayabileceği hatırlatılmalıdır. Film hakkında önceki bilgileri yoklanmalı ve arkadaşlarıyla paylaşımları istenmelidir.
- Gösterim Sırası: Film başlamadan önce genel fikirler edinilen film hakkında gösterim esnasında da çeşitli bilgilendirmeler yapılabilir. Örneğin film içerisinde geçen önemli bir tarihi olaya ilgin açıklama kısa bilgiler verilebilir. Öğrencilerin özellikle dikkatini çekmek istenen kısımlar tekrar edilmelidir. Böylece öğrencilerin algılama düzeyleri artacaktır.
- Gösterim Sonrası: Seyredilen filmler ya da filmde bazı bölümler hakkında fikirler paylaşılmalı hatta tartışmalar açılmalıdır. Filmlere dair genel fikirler ortaya çıkarılmalıdır. Filmde kazanımları ölçmek maksatlı çalışma yapıları düzenlenmelidir.

Tarihi filmlerin derslerde kullanılması maksadıyla birçok film ya da belgesel filmler örnek verilebilir. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersler için “Ateşten Günler” (1987), “Kurtuluş” (1994), “Yaban” (1996), “Cumhuriyet” (1998) ve “Küçük Ağa” (1983) filmleri önerilebilir (Öztaş, 2008: 546). Günümüze doğru gelindikçe özellikle yakın tarihi anlamak için TV dizilerinden bölümler de öğrencilere izlettirilebilir. Bunlara “Hatırla Sevgili”, “Çemberimde Gül Oya” ve “Bu Kalp Seni Unutur mu?” örnek verilebilir. Ayrıca hazırlanmış birçok belgesel film de derslerde materyal olarak kullanılabilir. Örneğin “Çanakkale'yi Öğrenmek”, “Son Tanıklar” ve “Sarı Zeybek” bunlardan sadece birkaçıdır. Yine bu anlamda yabancı tarihi filmler de izletmek mümkündür. Örneğin Birinci Dünya Savaşı ile ilgili “Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok” ve İkinci Dünya Savaşı yılları için bu dönemi konu alan “Er Ryan'ı Kurtarmak” (1998) örnek verilebilir (Öztaş, 2008 :546). Yakın dönemde çekilen dizilerden olan

Muhteşem Yüzyıl ve Diriliş Ertuğrul'da tarihe ilgiyi artırabilecek dizilere örnek verilebilir (Özmen, Er ve Ünal, 2014: 415).

2.5.3. Tarih Öğretiminde Dizi Kullanımının Sınırlılıkları

Tarih öğretiminde sinema ve TV dizisi kullanımı birtakım sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu sınırlılıklar şu şekilde sıralanabilir (Stradling, 2003: 236-237):

- Uygun malzemeye erişmenin zorluğu: Müzeler ve film arşivleri elde kalanlar ı daha dayanıklı ve sağlam formatlara dönüştürerek korumaya çalışmışlarsa da, asetat esaslı yeni filmler bile bozulmaktadır.
- Zaman problemi: Film kullanımının öğretmenini yerini alabilecek bir araç olarak görülmemesi gerektiğini, filmlerin öğretmenin ders dışında zaman ayırmasını gerektiren bir etkinlik türüdür. Bu anlamda ders saatlerinin sınırlı olması tarihi dizilerin eğitim amacı ile kullanılmasını zorlaştırmaktadır.
- Etkinliklerin önceden planlanması gerekliliği: Öğretmenin filmi önceden izlemesini ve etkinlikleri planlamasını gerektirmektedir. Filmle ilgili etkinlikler hakkında bilgi verilmeli ve bu etkinliklerin gösterim sırasında mı ya da gösterim sonrasında mı yapılması gerektiği önceden planlanmalıdır.
- Olaylar arasında bağlantıların kurulmaması: Bir yerde belli bir dönemde meydana gelen olaylar ve gelişmeler ile başka bir yerde ve dönemde meydana gelen paralel gelişmeler arasında çoğu kez bağlantılar kurulmaz.
- Propaganda amaçlı filmlerin kullanılabilmesi: Propaganda amaçlı ve tek taraflı filmler tarih eğitiminde beklenen faydayı vermezler. Belli bir bakış açısını kuvvetlendirmek isteyen, tarihsel gerçekleri farklı göstermek isteyen filmler çekilmiş olabilir.
- Gerçek ve kurgu ayrımının yapılamaması: Kimi bilgilerin doğru kimi bilgilerin kurgu olduğu algılayabilir.
- Filmleri ders kitabı gibi düşünme: Hareketli görüntü sınıfta verimli kullanılacak en kolay eğitim aracı değildir. Öğrenciler özellikle televizyona dayalı kaynak malzemeyi ders kitabının yerine geçecek bir materyal olarak düşünüp, eleştirel analizden geçiremeyebilir.
- Kronoloji yanlışlıkları: Olayların kronolojisini vermede veya ayrıntılı açıklamalar sunmada genellikle pek etkili bir yaklaşım izlenmez

- Gösterim ortamından kaynaklanan sorunlar: Gösterim ortamı karanlık olduğu için öğrencilerin filmle ilgili notlar almaları bazen zordur.
- Kaynakların belirtilmemesi: Kaynaklar belirtilmez veya bilgilerin nasıl doğrulandığı açıklanmaz.

Tarihi dizilerin kullanılmasında bir başka unsur da dizi seyretme kolaylığının ve eğlencesinin ön plana çıkması ile bilgilerin sistematik bir şekilde analiz edilmemesi ve akılda kalmamasıdır. Senaryo, kurgu ve tarihi olay örgüsü izleyiciye cazip gelmesine karşılık heyecan oluşturacak unsurların fazla kullanılması önemli bir sorundur. Buna rağmen tarihi dizilerin ilginç olması özellikle döneme ilişkin somut ve görsel verilere ile donatılması önemlidir (Öztaş, Anıl ve Kılıç, 2013: 107).

2.4. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusuna ilişkin yapılmış yurtiçi ve yurt dışı araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

2.4.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Şahin (2019) öğrencilerin tarihi dizi/filmler ile yaşam boyu öğrenme ve tarihi şuuru hakkındaki görüşlerine yönelik yaptığı araştırmada 10 öğrenciye yarı yapılandırılmış görüşme formu ve anketten oluşan niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenme, tarih bilgisi, öğrenmeyi öğrenme ve tarihsel düşünme tutumları orta düzeyde, olarak saptanmıştır. Erkek öğrencilerin tarihsel düşünme ve tarih dizileri ile öğrenmeye ilişkin tutumları kız öğrencilerden daha yüksek olarak saptanmıştır. Sınıf Eğitiminde okuyan öğrencilerin tarihsel düşünme tutumlarına ilişkin düzeyleri matematik ve PDR bölümünde okuyan öğrencilerden yüksek müzik bölümünde okuyan öğrencilerden düşüktür. Müzik eğitiminde okuyan öğrencilerin tarihsel düşünme tutumlarına ilişkin düzeyleri ise Matematik Eğitimi ve PDR eğitimi bölümündeki öğrencilerden yüksektir. Öğrencilerin adaylarının sınıf seviyelerine, öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumlarına ve boş zamanlarında tarihi dizi ve film seyretme durumuna göre yönelik bir farklılık belirlenmemiştir. Tarih dersini seven öğrencilerin öğrenmeyi öğrenme, tarih bilinci, tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenme ve genel ortalama açısından olumlu fark belirlenmiştir. Tarihi dizi ve film seyretmeyi seven öğrencilerin bütün alt boyutlarda daha yüksek bir ortalamaya sahip

olduğu seyretme düzeyine bağlı olarak öğrenme düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Seyhan, A. (2018). tarih öğretiminde kullanılan görsel öğelerin öğrencilerin başarılarına olan ilgisini incelediği araştırmasında öntest- sontest kontrol grupları deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Trabzon ilinin Of ilçesinde bulunan bir lisesinin 66 10. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucuna göre tarih dersinde kullanılan görsel materyalin öğrencilerin tarih dersine karşı tutumlarını olumlu yönde geliştirmede etkili olduğu belirlenmiştir (Seyhan, 2018: 706).

Kalçık (2017) ortaöğretim öğrencilerinin tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenmelerini incelemiştir. Araştırma niteliksel ve niceliksel veri analizlerinin kullanıldığı tarama modeli kullanılmış ve araştırmaya 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Bartın İli ortaöğretim kurumlarında 8. ve 12 sınıfta öğrenim gören 1049 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin tarihi dizi, tarih bilgisi, tarihsel düşünme ve öğrenmeyi öğrenmeye yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin tarih konulu dizilere olan tutumlarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, okul türünde ortaöğretim öğrencilerinin lehine; anne eğitim düzeyinde önlisans mezunu olanlar lehine; günde 2-3 saat televizyon izleyenler lehine; tarihi dizileri izleyen öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir.

Ocak ve Selimoğlu (2016) Afyonkarahisar'da eğitim alan ortaöğretim öğrencilerin tarih öğretiminde tarih dizilerinin etkisini araştırdıkları çalışmada nitel araştırma yapılmıştır. Araştırmaya 14 öğrenci katılmış ve açık uçlu soru tekniğine dayalı mülakat yöntemi ile görüşleri alınmıştır. Öğrencilerin 11'i tarih dizilerinin olumsuz özellikleri olduğu ifade etmiştir. Araştırmada tarih dizilerinin gerçeği yansıtmaktan uzak olmasını özelliği ifade edilmiş ve dizilerin tarih dersi öğretiminde etkili olmadığını açıklamıştır. 6 öğrenci ise dizilerinin tarih dersleri için önemli olduğunu ifade etmiştir.

Özmen, Er ve Ünal (2014), Muhteşem Yüzyıl dizisi örneğinde televizyonda yayınlanan tarih dizileri ile tarih bilinci arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında Bartın ili merkez ilçede eğitim alan 228 ortaöğretim öğrencisine anket uygulamıştır. Tarama modeli ile yapılan analizlerde, tarihi dizilerin öğrenciler tarafından eğitiminde kullanılmasını tercih ettikleri ve eğlenceli bilgi kaynağı olarak değerlendikleri belirlenmiştir. Buna karşılık ortaöğretim öğrencileri Muhteşem Yüzyıl dizisinin

“geçmişte yaşanmış ve kalmış, şimdiki hayatla hiçbir ilgisi olmayan bilgiler bütünü olarak” değerlendirmeleri nedeniyle eğlence motifi ile izlemektedir. Tarihi dizilerin öğrenciye bilgiye yönelik mesaj kaygısı taşımaması nedeniyle öğrenciler tarafından tam anlamıyla anlaşılmadığı ifade edilmektedir. Araştırmanın bir başka sonucu ise tarihi dizilerin tarihi karakterleri, olayları ve dönemi olumlu yansıtan yönleri olmakla birlikte çoğu zaman etkisiz kaldığı ya da bilimsellikten uzak olması nedeniyle kötü yansımasıdır.

Öztaş, Anıl ve Kılıç (2013), tarihi film ve dizilerin tarihe olan ilgiyi arttırmasındaki etkisine yönelik yaptıkları araştırmada 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Kırklareli Üniversitesi bünyesindeki Meslek Yüksekokullarında öğrenime devam eden toplam 402 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda tarihi film ve dizilerin öğrencilerin tarihe olan ilgilerini olumlu katkı yaptığı belirlenmiştir.

Aktekin ve Çoban (2012) tarih derslerinde tarihi film ve dizilerin kullanımına ilişkin yaptıkları araştırmada geliştirdikleri anketi 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Trabzon il merkezindeki farklı liselerdeki 439 öğrenciye uygulamıştır. Araştırma sonucunda, tarihi dizi ve filmlerin tarih öğretiminde kullanılması soyut kavramları somutlaştırması bakımından yararlar sağladığı tespit edilmiştir. Tarihi film ve dizilerin geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmaya yardımcı olduğu, öğrencilerin tarih dersine olan ilgisini artırdığıdır. Buna karşılık araştırmacılar, tarihi filmlerin faydalı olduğuna inanılsa da tarih derslerinde kullanılma oranının düşük olduğu belirlemiştir.

Elban (2011) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma, 2009-2010 eğitim-öğretim döneminde Ankara Kazan ilçesinde yer alan 11. sınıf düzeyinde 240 ortaöğretim öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda orta öğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olduğu, erkek öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının kız öğrencilerden yüksek olduğu ve değişik alanlarda öğrencim gören öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca öğrencilerin vatanseverlik tutumlarıyla tarih dersine yönelik tutumları arasında düşük düzeyde aynı yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Elban, 2011: 60-62).

Muratalan (2011) yaptığı araştırmada tarih öğretmenlerinin tarihi dizileri ders materyali olarak kullanması sürecinde karşılaştığı sorunları incelemiştir. Sakarya

ilinde MEB'e bağlı olarak çalışan 127 tarih retmeni ile yapılan çalışmada nitel ve nicel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tarih dersi retmenlerinin 556'sı tarih filmlerinin ders materyali olarak kullanılmasının dersin anlaşılmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Ancak retmenlerin lisans eğitimleri döneminde tarihi filmlerin eğitimde kullanılmasına yönelik eğitim almamaları nedeniyle sorunların yaşandığı belirlenmiştir.

ztaş (2008) tarafından yapılan araştırmada tarih üretiminde tarihi filmlerin etkileri incelenmiştir. 208 renci ile yapılan araştırmada rencilerin tarihi filmlerin etkin olarak kullanılmasının tarih üretimini etkilediği ve bilgi kaynağı olarak tarihi filmlerin sahip olduğu avantajlar ile diğer anlatım tekniklerine göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. rencilerin görüşlerine göre tarihi filmler ile tarih dersinin daha zevkli, etkili ve kalıcı olmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kont (2008). 11. Sınıf rencilerinin Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatrklk dersine yönelik tutumlarını incelediği araştırmasına 300 renci katılmıştır. Araştırma sonucunda kız rencilerin Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatrklk dersine yönelik tutumlarını erkek rencilere göre daha yüksek olduğu, alan türüne yönelik olarak ise farklılık tespit edilmemiştir.

Altunay şam'ın (2007) Amasya Eğitim Fakültesi'nde farklı bölümlerde okuyan retmen adaylarının tarih dersine ilişkin tutumlarına yönelik yaptığı araştırmada farklı bölümlerde okuyan 285 renci katılmıştır (Altunay şam, 2007: 5). Araştırma sonucunda farklı bölümlerde okuyan rencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı saptanmıştır.

ztaş (2007) ortaretim rencileri ile yaptığı araştırmada tarihi filmlerin tarih dersi üretimi ile aralarındaki ilişkide rencilerin akademik başarısını incelemiştir. Deneysel tarama yönteminin kullanıldığı çalışmada rencilerin tarihi film izlemeleri halinde başarı düzeylerinin daha fazla arttığı ve tarihi filmlerin rencinin bilgiye ulaşması ve aklında tutabilmesi açısından avantaj sağladığı belirlenmiştir. Araştırmada, tarih dizilerinin rencilerin somutlaştırma, eleştirel düşünme ve karşılaştırma yapma etkinliklerini arttırdığı ve derse karşı ilgilerini arttırdıkları gözlemlenmiştir.

İskender'in (2007) öğretmen adaylarının tarih dersine yönelik tutumlarının incelendiği araştırmasına 327 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kız öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve öğrenim gören öğrencilerin alan türlerine göre farklılaşma tespit edilmemiştir.

Doğan'ın (1998), ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak sosyal bilgiler dersinde kullanılan görsel ve işitsel materyal üzerine yapılan çalışmada; ilköğretim derslerine giren öğretmenlerin yaklaşık % 50'sinin sosyal bilgiler öğretiminde araç-gereç kullandığı, işitsel ve görsel materyallerin kullanıldığı sınıflarda materyal kullanılmayan derslere göre daha eğlenceli işlendiği ve dersi daha kolay kavradıkları, sosyal bilgiler öğretiminde, görsel ve işitsel araç ve gereçleri tanımaları, nerede, nasıl kullanmaları gerektiği, seçilen araç ölçütlerine hakim olunması eğitimin kalitesini artırır, daha bilgili ve başarılı öğrenciler yetişeceğini göstermiştir.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Wagner (2018) tarih dersinde öğretmenlerin film kullanımı üzerine yaptığı çalışmada Morveç'te ortaöğretim düzeyinde görev yapan 19 öğretmen katılmıştır. Araştırmada tarih dersinde kullanılan filmlerin öğrenciler üzerindeki etkisinin olumlu olduğu, ders kitaplarında öğrencilere sunulan bilgilerin tarihi filmler ile desteklenebildiği ve öğrenciler tarafından öğretim materyali olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Buna karşılık tarihi filmlerin tarih dersinde kullanımının yetersiz olduğu ve eğitim programlarında daha fazla yer alması gerektiği vurgulanmaktadır.

David ve Cheruiyot (2016) tarafından yapılan çalışmada Kenya'da bulunan ortaöğretim okullarında okuyan öğrencilerin tarihe yönelik tutumları incelenmiştir. 410 öğrenci ve 42 öğretmen ile yapılan çalışmada ortaöğretim öğrencilerin tarih dersine olan tutumlarının olumlu tutuma sahip olduğunu tespit etmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin tarihe olan tutumlarının farklılaşmadığı çalışmada elde edilen bir diğer sonuçtur. Çalışmada öğrencilerin tarihe yönelik yüksek olumlu tutumların mutlaka yüksek performansa yol açmadığı da ortaya konmaktadır.

Gokcek ve Howard (2013) tarihi filmler ile öğrencilerin tarih eğitimine yönelik tutumları arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmada tarih filmlerinin anlatım gücü ve etkileri incelenmiştir. Araştırmada tarihi filmleri görsel materyal olarak tarih eğitiminde kullanılabileceği, erken çocukluk döneminden itibaren görsel okuryazarlığı

olan öğrencilerin tarihi filmlerle etkileşime girmesinin aktif öğrenmede etkili olduğu belirlenmiştir. Tarihi filmlerin ilgi çekici ve eğlenceli olması ile soyut kavramlar olan tarihsel olgularının anlaşılabilir olmasında etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak araştırma sonucunda tarihi filmleri izleyen öğrencilerin tarih bilincinin ve tarih bilgilerinin artmadığı fakat gelecek ile günümüz dünyası arasındaki değişimleri birbiri ile ilişkilendirebildiği ortaya çıkmıştır.

Russel (2012) tarihi filmlerin öğretimde kullanılmasına yönelik yaptığı araştırmada, tarihi film ve dizilerin etkileri incelenmiştir. ABD’de 248 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan alan araştırmasında tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarihi film ve dizilerin ders materyali olarak kullanılması geleneksel olmayan eğitim yöntemi olarak öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneklerini ortaya çıkardığı, buna karşılık tarihi film ve dizilerin sosyal bilgiler eğitiminde etkili bir şekilde kullanılmadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin tarihi filmleri eğitim yöntemi olarak kullanacak bilgi birikimlerinin olmadığı ve 248 katılımcının sadece 42’sinin film ile öğretim konusunda resmi eğitim eğitimi aldığını tespit edilmiştir. Öğretmenlerin tarihi filmleri öğrencilerine izlettiren izleme öncesi ve izleme sonrası eğitim tekniklerini etkin olarak kullanmadığı da elde edilen sonuçlar arasındadır.

Caplan vd. (2012) öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumunda görüntü ve anlatının etkilerini araştırdıkları çalışmalarında yakın tarihe ilişkin olguları görsel materyal, anlatı, simülasyon, anı ve filmlere yönelik öğrenci tutumları incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin tarih dersinde motivasyonları sağlayacak görsel öğelerin yararlı olduğu ve öğrencinin aktif öğrenmesini desteklediği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, tarihi filmlerin ve tiyatro eserlerinin öğrencilerin tarihi olaylar hakkındaki tutumlarını arttırmak ve tarihi aktarmak açısından etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Metzger (2012) tarih eğitiminde öğrencilerin empati yeteneğinin geliştirilmesinin tarihi filmler yoluyla aktarımının incelenmesine yönelik çalışmasında ortaöğretim öğrencilerini yakın dönemde oluşan trajik tarihsel olaylara karşı empati yeteneklerinin filmler ile geliştirilmesi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda tarihi filmlerin sağladığı bir avantaj olarak görsel materyalin öğrencilerin empati kurmasına yönelik olarak etkili olduğu, öğrencilere belli bir tarihsel bakış açısı kazandırdığı tespit edilmiştir. Bu yönü ile tarihi filmlerin çok etkili olmasının, elde edilen bilginin kullanılması ve öğrencilerin neden sonuç ilişkisi kurması gibi eğitim hedeflerini göz ardı etmesine yol

açması ve tarihi filmlerin duygusal motifinin çok güçlü olduğu da araştırmanın sonuçları arasındadır.

Donnelly (2010) filmlerin tarih eğitimi ve tarihi anlama öğretiminde kullanılmasına yönelik araştırmada, tarih disiplinin doğası gereği kanıta dayalı bir eğitimin hâkim olduğu ve öğrencilerin geçmiş ile bağ kurmalarında önemli fırsatlar sağladığı belirlenmiştir. Çalışmada tarihsel kaynak olarak tarihi filmlerin etkin şekilde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Görsel materyalin eğitim programlarını zenginleştirdiği, öğrencilerin ilgisini çektiği ifade edilirken, tarihi filmlerin tarihsel anlayış ve bilincin gelişmesine yol açabilecek kalıcı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Walker (2006) Tarihi filmler ve tarih okuma üzerine yaptığı alan taramasında tarih dersinde ele alınan belgesel ve tarihi filmlerin görsel materyal olması nedeniyle geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurmaları için önemli bir bilgi kaynağı olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, tarihi filmlerin eğitim açısından birincil kaynak olarak kullanılmasının öğrencilere tarihi olay ve olguları ezberletmek yerine kendi düşüncelerini geliştirmelerine olanak sağlayabileceği ortaya konmaktadır. Tarihi filmin eğitim açısından başarılı olabilmesi, öğrencilerin aktif öğrenmelerini desteklenmesi ile mümkündür. Aksi halde ders materyali olarak kullanılan filmlerin sadece bazı tarihsel bilgileri veya gerçeklerin iletilmesine yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır.

Marcus (2004) öğrencilerin tarihsel anlayışlarının pekiştirilmesi için tarihi filmlerin etkilerine yönelik yaptığı çalışmada, tarihsel filmlerin geçmişim yorumlanması, analiz edilmesi ve öğrencilerin tarihe yönelik düşüncelerini geliştirmesi açısından motive ettiği belirlenmiştir. Tarihi filmlerin öğrenme materyali olarak kullanılabilmesi öğrencinin bilgilerini desteklerken geçmişe yönelik düşüncelerinin de gelişmesine neden olmaktadır. Tarihi filmlerin eğitim programlarına dahil olması öncelikle ortak bilinç ve tarih şuurunun geliştirirken, tarih öğretmenlerinin eğitim çabasını da olumlu yönde etkilemektedir. Tarih eğitiminde film ve dizilerin doğru seçilmesi ve planlı eğitim faaliyetleri yapılması ile hangi filmlerin eğitimin amaçlarını karşılayabileceğinin de belirlenmesi gerekmektedir.

Vella (2001) ilköğretim öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada görsel tarihi bilgi kaynaklarının kullanımını incelemiştir. Araştırmada görsel bilgi kaynağı olarak kullanılan filmler, fotoğraflar, portreler, belgeler, haritalar ve posterler vb. önemli

görsel kaynakların uzun uzun yapılan açıklama ve anlatımlardan daha fazla bilgi verdiği belirlenmiştir. Tarih eğitimi açısından görsel kaynağın etkili olabilmesi için öğrencilere yoğunlaşma ve analiz fırsatı verilmesinin bir başka deyişle görsel okuryazarlığın yeniden kurgulanması ile etkili olduğu ifade edilmektedir. Öğrencilerin görsel kaynakları algılayabilmesinde öğretmenin yönlendirmesi, detayların açıklanması ve analiz edilmesinin önemli olduğu da araştırmanın sonuçları arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, yöntemi, araştırmanın veri toplama araçları, araştırma verilerinin toplanması ve araştırma verilerinin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, mevcut olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeyi hedeflediğinden tarama modeline yürütülmüştür. Tarama modelleri, geçmişte var olmuş veya hali hazırda var olan bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi sağlayan araştırma türleridir. Araştırmaya konu olan olay, kişi veya nesne, kendi şartları içinde ve mevcut durumyla tanımlanmaya çalışılır. Bu sebeple araştırma, iki veya daha çok değişkenin aralarındaki ilişkileri belirlemek üzere inceleyen ilişkisel tarama modelindedir (Büyüköztürk vd., 2016).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ili Başakşehir ve Küçükçekmece ilçesi ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini hesaplanırken İstanbul ili Başakşehir ve Küçükçekmece ilçesinde bulunan 139.000 öğrencinin güven seviyesi güven seviyesi %95 ve kabul edilebilir hata miktarı +/-%5 olarak kabul edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 49-50). Örneklem güvenilirliğinin hesaplanması ile araştırma için kullanılacak alt örneklem sayısı 384 olarak hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan 870 öğrencinin örneklem büyüklüğü açıdan örneklem yeterliliğine sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan örneklem grubuna belirlemek için tabakalı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Başakşehir ve Küçükçekmece ilçelerinden farklı lise türlerinin araştırmaya dahil edilmesi sağlanmıştır. Tabakalı örneklem, araştırmalarda örneklem hatalarını en aza indirmek ve örneklemin evreni tam temsil etme gücünü arttırmak için kullanılan bir yöntemdir. Tabakalı örneklem yöntemi daha küçük gruplarla daha az maliyet ve yüksek bir kesinlik ile çalışma imkânı sağlamaktadır (Baltacı, 2018: 259). Araştırmanın örnekleminde İstanbul ili Başakşehir ve Küçükçekmece ilçesinde bulunan 3 Anadolu Lisesi öğrencilerinden 290 öğrenci, 3 Meslek Lisesi öğrencilerinden 291 kişi ve 3

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden 289 kişi olmak üzere toplam 870 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 565'i kız, 304 erkektir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Öncelikle konuya ilişkin 30 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra oluşturulan havuzdaki madde sayısı 8 akademisyenin görüşü doğrultusunda tarih dizileri için 14, tarih dersi için 12 maddeye indirilmiştir. Tarih konulu dizilere ilişkin maddelerden 12. madde ve tarih dersine ilişkin maddelerden 3, 6 ve 11. madde havuzdan çıkarılmıştır.

Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeği 12 madden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi ölçek olarak “Kesinlikle Katılmıyorum=1 puan”, “Katılmıyorum=2 puan”, “Kararsızım= 3 puan”, “Katılıyorum=4 puan” ve “Kesinlikle Katılıyorum=5 puan” olmak üzere yapılandırılmıştır. Ölçekte ters kodlanmış soru ifadesi bulunmamaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 60 en düşük puan ise 12'dir.

Tarih dersine yönelik tutum ölçeği ise 9 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi ölçek olarak “Kesinlikle Katılmıyorum=1 puan”, “Katılmıyorum=2 puan”, “Kararsızım= 3 puan”, “Katılıyorum=4 puan” ve “Kesinlikle Katılıyorum=5 puan” olmak üzere yapılandırılmıştır. Ölçekte ters kodlanmış soru ifadesi bulunmamaktadır. Ölçekten alınacak en yüksek puan 45 en düşük puan ise 9'dur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı doğrultusunda İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Belirlenen okulların rızası ve öğrencilerin gönüllülüğü göz önünde bulundurularak ölçekler öğrencilere uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerin hangi amaçla kullanılacağı konusunda öğrenciler bilgilendirilmiş ve ölçeklerin doldurulabilmesi için gereken süre verilmiştir. Araştırma verileri Mayıs-Haziran 2019 tarihleri arasında toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Öğrencilerden toplanan veriler SPSS 23 programı ile analiz edilerek elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin belirlenmesi için keşfedici faktör analizi, normallik testleri,

ölçeklerde bulunan ifadelerin ortalama ve standart sapmaları, Bağımsız Örneklem t-testi, One-way Anova, Pearson korelasyon testi, regresyon testleri uygulanmıştır.

3.6. Araştırmada Kullanılan Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

3.6.1. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

3.6.1.1. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi

Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin geçerliğinin belirlenmesi amacıyla açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi öncesinde örneklem yeterliliğinin saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değeri ve örneklem sınama büyüklüğünü belirlemek için Barlett Küresellik Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 3.1’de gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Turum Ölçeği KMO ve Barlett’s Testi

Kaiser Meyer Olkin Measure of Sampling Adequacy		,948
Bartlett Sphericity Testi	χ^2 (Ki-Kare)	6003,315
	Sd (Serbestlik Derecesi)	78
	Sig. (Anlamlılık) (p)	0,000

Tablo 3.1’e göre tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin KMO örneklem yeterliliği değeri 0.948 olarak bulunmuştur. Buna göre faktör analizi için örneklem büyüklüğü “çok iyi” sınıflaması içinde yer almaktadır. Barlett küresellik testi sonuçları ise $p = 0.000$ olarak bulunmuştur. Sonuçlar; verilerin faktör analizi için yeterli ve korelasyon matrisinin uygun olduğu göstermektedir (Keser ve Güldüren, 2015). Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin varyans açıklama yüzdeleri aşağıdaki Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğinin Varyansı Açıklama Yüzdeleri

Alt Boyutlar	Başlangıç Özdeğerleri			Kare Yüklerinin Toplam Açıklayıcılığı		
	Toplam	Varyansı Açıklama Yüzdesi	Yığılmış Yüzde	Toplam	Varyansı Açıklama Yüzdesi	Yığılmış Yüzde
1	6,947	53,439	53,439	6,947	53,439	53,439

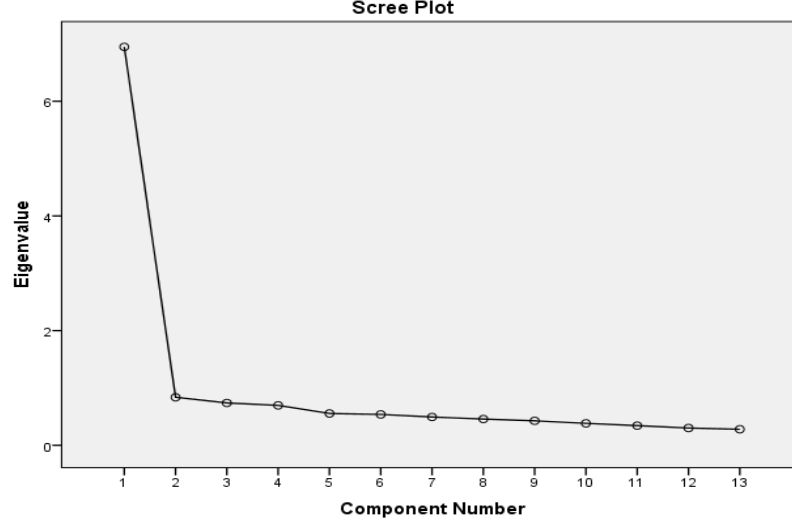
2	,838	6,443	59,882
3	,739	5,684	65,565
4	,696	5,358	70,923
5	,555	4,272	75,195
6	,538	4,142	79,337
7	,494	3,800	83,137
8	,458	3,524	86,660
9	,426	3,281	89,941
10	,383	2,945	92,886
11	,343	2,638	95,524
12	,302	2,322	97,846
13	,280	2,154	100,000

Tablo 3.2'ye göre Tarih Dizileri Ölçeği'nin faktör yapısının incelenmesinde en yaygın kullanılan istatistiksel tekniklerden Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemi kullanılmıştır. Ölçek tek faktör altında toplanmış ve son hali ile toplam varyansın %53,4'ünü açıklamaktadır. Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğine ait ifadeler ve faktör yükleri aşağıdaki Tablo 3.3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.3: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeğine Ait İfadeler ve Faktör Yükleri

İfade	Faktör Yükleri
dizi10	,802
dizi2	,785
dizi14	,782
dizi6	,771
dizi1	,759
dizi7	,750
dizi9	,722
dizi3	,710
dizi11	,702
dizi4	,699
dizi8	,691
dizi13	,678
dizi5	,630

Tablo 3.3'e göre analiz sonucunda ölçekte binişik maddelerin yer alması ve ölçekten madde çıkarılması nedeniyle 2 kez faktör analizi tekrarlanmıştır. 12. soru ölçekten çıkarılmıştır. Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin yamaç birikinti grafiği aşağıdaki Grafik 3.1'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği

Grafik 3.1'e göre tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin tek faktör altında toplandığı, elde edilen verilen özdeğerlere ait yamaç birikinti grafiğinden de anlaşılmaktadır. Grafikte, ilk faktörden sonra grafiğin genel gidişi yatay olup, önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Bu bakımdan ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Yiğit vd., 2008).

3.6.1.2. Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi

Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin geçerliliği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri		
Tarih Dizileri	Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
	0,927	13

Tablo 3.4'e göre Tarih Dizileri Ölçeği ait iç tutarlığın değerlendirildiği Cronbach's Alpha değerinin 0,927 olduğu bulunmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliği; madde-toplam puan korelasyonu ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ile değerlendirilmiştir (Gürkan 2006: 76):

- 0,80-1,00 arasında ise; Geliştirilen test (ölçek) yüksek güvenilirliğe sahiptir.
- 0,60-0,80 arasında ise; Geliştirilen test oldukça güvenilirdir.
- 0,40-0,60 arasında ise; Geliştirilen testin güvenilirliği düşüktür.
- 0,00-0,40 arasında ise; Geliştirilen test güvenilir değildir

Tarih Dizileri Ölçeği ait iç tutarlığın değerlendirildiği Cronbach's Alpha değeri 0,927 değerine göre Tarih Dizileri Ölçeği oldukça güvenilir olarak kabul edilebilir (Erbil, 2009). Tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğinin madde toplam korelasyonu aşağıdaki Tablo 3.5'te gösterilmektedir.

Tablo 3.5: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyonu

	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Cronbach Alpha Katsayısı
dizi10	,756	,918
dizi2	,732	,919
dizi14	,732	,919
dizi6	,719	,920
dizi1	,703	,920
dizi7	,695	,920
dizi9	,665	,922
dizi3	,652	,922
dizi11	,645	,922
dizi4	,644	,922
dizi8	,634	,923
dizi13	,621	,923
dizi5	,571	,925

Tablo 3.5'e göre en düşük madde-toplam puan korelasyon değerinin 0,571, en yüksek korelasyon değerinin ise 0,756 olduğu belirlenmiştir.

3.6.2. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

3.6.2.1. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geçerlilik Analizi

Tarih dersine yönelik tutum ölçeğinin geçerliğinin belirlenmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi öncesinde örneklem yeterliliğinin saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değeri ve örneklem sınama büyüklüğünü belirlemek için Barlett Küresellik Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 3.6'de gösterilmektedir.

Tablo 3.6: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği KMO ve Barlett's Test Tablosu

Kaiser Meyer Olkin Measure of Sampling Adequacy		,894
Bartlett Sphericity Testi	χ^2 (Ki-Kare)	4379,149
	Sd (Serbestlik Derecesi)	78
	Sig. (Anlamlılık) (p)	0,000

Tablo 3.6'ya göre tarih dersine Yönelik tutum ölçeği KMO örneklem yeterliliği değeri 0.894 olarak bulunmuştur. Buna göre faktör analizi için örneklem büyüklüğü "çok iyi" sınıflaması içinde yer almaktadır. Barlett küresellik testi sonuçları ise $p = 0.000$ olarak bulunmuştur. Sonuçlar; verilerin faktör analizi için yeterli ve korelasyon matrisinin uygun olduğu göstermektedir (Keser ve Güldüren, 2015). Tarih dersine yönelik tutum ölçeği faktörlerinin varyans açıklama yüzdeleri aşağıdaki Tablo 3.7'de gösterilmektedir.

Tablo 3.7: Tarih Dersi Tutum Ölçeği Faktörlerin Varyansı Açıklama Yüzdeleri

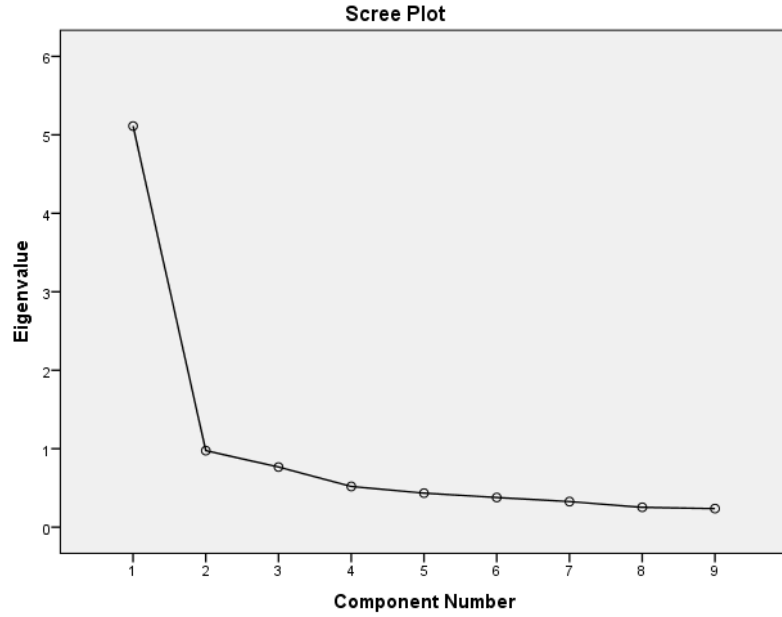
Alt Boyutlar	Başlangıç Özdeğerleri			Kare Yüklerinin Toplam Açıklayıcılığı		
	Toplam	Varyansı Açıklama Yüzdesi	Yığılımlı Yüzde	Toplam	Varyansı Açıklama Yüzdesi	Yığılımlı Yüzde
1	5,113	56,806	56,806	5,113	56,806	56,806
2	,975	10,834	67,640			
3	,767	8,518	76,158			
4	,519	5,762	81,920			
5	,434	4,819	86,739			
6	,378	4,200	90,939			
7	,326	3,626	94,565			
8	,253	2,808	97,373			
9	,236	2,627	100,000			

Tablo 3.7'ye göre Tarih Dersi Ölçeği'nin faktör yapısının incelenmesinde en yaygın kullanılan istatistiksel tekniklerden Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemi kullanılmıştır. Ölçek tek faktör altında toplanmış ve son hali ile toplam varyansın %56,8'ini açıklamaktadır. Tarih dersine yönelik tutum ölçeğine ait ifadeler ve faktör yükleri aşağıdaki Tablo 3.8'de gösterilmektedir.

Tablo 3.8: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeğine Ait İfadeler ve Faktör Yükleri

	Faktör Yükleri
ders5	,825
ders10	,814
ders7	,802
ders9	,770
ders12	,765
ders8	,743
ders1	,741
ders2	,674
ders4	,627

Tablo 3.8: e göre analiz sonucunda ölçekte binişik maddelerin yer alması ve ölçekten madde çıkarılması nedeniyle 5 kez faktör analizi tekrarlanmıştır. 3.,6. ve 11. sorular ölçekten çıkarılmıştır. Tarih dersi tutum ölçeği yamaç birikinti grafiği aşağıdaki Grafik 3.2’de gösterilmektedir.

Şekil 3.2: Tarih Dersi Yamaç Birikinti Grafiği

Grafik 3.2’ye göre Tarih dersi tutum ölçeğinin tek faktör altında toplandığı, elde edilen verilen özdeğerlere ait yamaç birikinti grafiğinden de anlaşılmaktadır. Grafikte, ilk faktörden sonra grafiğin genel gidişi yatay olup, önemli bir düşüş eğilimi gözlenmemektedir. Bu bakımdan ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Yiğit vd., 2008).

3.6.2.2. Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Güvenilirlik Analizi

Tarih dersine yönelik tutum ölçeğinin güvenilirliğine ilişkin analizler yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 3.9’da gösterilmiştir.

Tablo 3.9: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik Analizi

Güvenilirlik İstatistikleri		
Tarih Dersi	Cronbach’s Alpha	Soru Sayısı
	0,904	9

Tablo 3.9’a göre tarih dersine yönelik tutum ölçeği ait iç tutarlığın değerlendirildiği Cronbach’s Alpha değerinin 0,904 olduğu bulunmuştur. Bu değere göre tarih dersine yönelik tutum ölçeği oldukça güvenilir olarak kabul edilebilir (Erbil, 2009). Tarih dersine yönelik tutum ölçeği madde toplam puan korelasyonu aşağıdaki Tablo 3.10’da gösterilmektedir.

Tablo 3.10: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Madde-Toplam Puan Korelasyonu

	Madde-Toplam Puan Korelasyonu	Cronbach Alpha Katsayısı
ders5	,763	,886
ders10	,746	,888
ders7	,732	,888
ders9	,693	,892
ders12	,686	,892
ders1	,667	,893
ders8	,662	,894
ders2	,591	,899
ders4	,542	,903

Tablo 3.10’a göre en düşük madde-toplam puan korelasyon değerinin 0,542, en yüksek korelasyon değerinin ise 0,763 olduğu belirlenmiştir.

3.5. Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Normallik Dağılımı

Araştırmada kullanılan Tarih dizileri ve tarih Dersi Ölçeklerinin analizlerinin yapılabilmesi için normallik testleri yapılmıştır. Normallik testleri sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 3.11’de gösterilmiştir.

Tablo 3.11: Araştırmada Kullanılan leklerin Normallik Dağılımı

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	Serbestlik Düzeyi	p	İstatistik	Serbestlik Düzeyi	Sig.
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği	,038	870	,005	,987	870	,000
Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği	,063	870	,000	,990	870	,000

Tablo 3.11'e göre araştırmada kullanılan ölçeklerin analizinde hangi anlamlılık testlerinin kullanılacağını belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Bu sonuçlara göre verilerin dağılımı normal değildir ($p < 0.05$). Ancak Skewnees ve Kurtosis değerlerinin -1.5 ve +1.5 arasında olduğu değerlendirildiğinde, ayrıca histogram grafiği incelendiğinde verilerin normal dağıldığı ve parametrik testlerin kullanılacağına karar verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde ortaöğretim öğrencilerinin tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumları ölçeklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının düzeylerini ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.1 gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi

İfadeler	Ort.	Std. Sapma
dizi2 Tarih dizileri, tarih dersi konularına ilgimi arttırır.	3,28	1,287
dizi1 Tarih dizileri, tarih dersini öğrenmemi kolaylaştırır	3,25	1,268
dizi3 Tarih dizileri, tarih dersinin önemini ortaya koymaktadır.	3,11	1,285
dizi10 Tarih dizileri kullanıldığında tarih dersini ilgiyle dinlerim.	3,11	1,349
dizi9 Tarih dizilerinde geçen konular derste geçtiğinde heyecanlanırım.	3,09	1,381
dizi7 Tarih dersinin daha kolay öğrenilmesi için tarih dizilerinin sayısı arttırılmalıdır.	3,08	1,377
dizi6 Tarih dizileri, tarih dersine bakış açımı olumlu yönde değiştirdi.	3,04	1,311
dizi11 Tarih derslerinde dizilerden yararlanılmalıdır.	2,97	1,384
dizi13 Tarih derslerinde diziler kullanıldığında zamanın geçtiğini anlamıyorum	2,95	1,325
dizi14 Tarih dizileri sayesinde tarih dersine ilgim arttı	2,88	1,340
dizi4 Tarih dizilerinden öğrendiklerimi tarih dersinde arkadaşlarımla paylaşıyorum	2,70	1,284
dizi5 Tarih dizilerinde geçen konuları derste tartışırım.	2,67	1,263
dizi8 Tarih dizilerini sürekli takip ederim.	2,47	1,285

Tablo 4.1'e göre tarih konulu dizilere yönelik tutum ölçeğine ait ifadeler değerlendirildiğinde; en yüksek ortalama puana sahip ifadelerin “dizi 2 Tarih dizileri, tarih dersi konularına ilgimi arttırır” ifadesi (3.28), ve “dizi 1 Tarih dizileri, tarih

dersini öğrenmemi kolaylaştırır” (3.25) olduğu, en düşük ortalama puana sahip ifadelerin ise; “dizi 8 Tarih dizilerini sürekli takip ederim” ifadesi (2.47) ve “dizi 5 Tarih dizilerinde geçen konuları derste tartışırım” (2.67) olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarının düzeylerini ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.2 gösterilmiştir.

Tablo 4.2: Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi

İfadeler	Ort.	Std. Sapma
ders1 Tarih dersini gerekli bulurum	3,92	1,286
ders2 Tarih dersinde öğrendiklerimin bana fayda sağlayacağına inanırım.	3,86	1,261
ders4 Tarih dersi ilgimi çekmez	3,76	1,331
ders5 Tarih dersini çok severim	3,51	1,324
ders10 Tarih dersinde yeni konular öğrenmek bana heyecan veriyor.	3,51	1,282
ders12 Tarih dersinde öğretmenimi zevkle dinlerim.	3,45	1,344
ders9 Tarih derslerinde kendimi rahat hissederim	3,31	1,260
ders7 Tarih dersi çok sevdiğim dersler arasındadır.	3,26	1,367
ders8 Tarih dersinin bitmesini istemem.	3,14	1,381

Tablo 4.2'ye göre tarih dersine yönelik tutum ölçeğine ait ifadeler değerlendirildiğinde; en yüksek ortalama puana sahip ifadelerin “ders 1 Tarih dersini gerekli bulurum” ifadesi (3.92) ve “ders 2 Tarih dersinde öğrendiklerimin bana fayda sağlayacağına inanırım” ifadesi (3.86) olduğu, en düşük ortalama puana sahip ifadelerin ise; “ders 8 Tarih dersinin bitmesini istemem” ifadesi (3.14) ve “ders 7 Tarih dersi çok sevdiğim dersler arasındadır” ifadesi (3.26) olduğu belirlenmiştir.

Tarih dizileri ve tarih dersine yönelik tutum Ölçeği ifadelerinin genel düzeyine ilişkin veriler aşağıdaki Tablo 4.3'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği İfadelerinin Genel Ortalamaları ve Standart Sapmalarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Ort.	Std. Sapma
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği	2,97	0,963
Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği	3,52	0,830

Tablo 4.3'e göre lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutum puanlarının ortalaması 2,97 tarih dersine yönelik tutum puanlarının ortalaması ise 3,35'dir.

Lise öğrencilerinin tarih dizileri ve tarih dersine yönelik tutumları 5'li likert ölçeğine göre hazırlanması nedeniyle aşağıdaki aralıklar referans olarak alınmıştır.

- 1,00-1,79 çok düşük
- 1,80-2,59 düşük
- 2,60-3,39 orta
- 3,40-4,19 yüksek
- 4,20-5,00 çok yüksek

Buna göre; lise öğrencilerin tarih dizilerine yönelik tutumlarının orta düzeyde, tarih dersine yönelik tutumlarının ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine, sınıf seviyelerine ve okul türlerine göre tarih konulu diziler ve tarih dersine yönelik tutumlarının ortalama puanlarına ilişkin bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine tarih konulu diziler ve tarih dersine yönelik tutumlarının ortalama puanlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4: Cinsiyete Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Derslerine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Bağımsız Örneklem Testi

	Cinsiyet	n	Ort.	Std. Sapma	p*
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutumu	Kız	565	2,93	,923	0.066
	Erkek	304	3,05	1,028	
Tarih Dersine Yönelik Tutum	Kız	565	3,45	,974	0.003
	Erkek	304	3,66	1,001	

Tablo 4.4'e göre araştırmaya katılan lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre tarih konulu dizilere yönelik tutum ortalama puanı arasındaki fark incelendiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmemiştir ($p=0.066$) ($p>0.05$). Tarih dersine yönelik tutum ortalama puanı değerlendirildiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p=0.003$). Erkek öğrencilerin ortalama puanlarının anlamlı şekilde kız öğrencilere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumlarının ortalama puanlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Derslerine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi

	Sınıf	n	Ort.	Std. Sapma	p*
Tarih Dizisi	9.sınıf	314	3,05	,932	0.001
	10.sınıf	329	3,02	,915	
	11.sınıf	122	2,93	1,058	
	12.sınıf	105	2,61	1,012	
	Total	870	2,97	,962	
Tarih Dersi	9.sınıf	314	3,49	,971	0.008
	10.sınıf	329	3,44	1,011	
	11.sınıf	122	3,78	,953	
	12.sınıf	105	3,61	,965	
	Total	870	3,52	,988	

Tablo 4.5'e göre araştırmaya katılan lise öğrencilerinin sınıf seviyelerine göre tarih konulu dizilere ($p=0.001$) ve tarih dersine yönelik tutum ($p=0.008$) ortalama puanları arasındaki fark incelendiğinde; istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Söz konusu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla levene testi ve post-hoc analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.6 ve 4.7'de gösterilmiştir.

Tablo 4.6: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersleri Ölçeklerinin Levene Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Tarihi Diziler	3,055	3	866	,028
Tarih Dersi	1,226	3	866	,299

Tablo 4.7: Sınıfa Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Post-hoc LSD Testi Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	(I) sınıf_düze yi	(J) sınıf_düze yi	Mean Difference (I-J)	Std. Sapma	p*
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum	9.sınıf	10.sınıf	,03217	,07532	,669
		11.sınıf	,12059	,10185	,237
		12.sınıf	,43460*	,10762	,000
	10.sınıf	9.sınıf	-,03217	,07532	,669
		11.sınıf	,08842	,10119	,383
		12.sınıf	,40243*	,10700	,000
	11.sınıf	9.sınıf	-,12059	,10185	,237
		10.sınıf	-,08842	,10119	,383
		12.sınıf	,31402*	,12708	,014
	12.sınıf	9.sınıf	-,43460*	,10762	,000
		10.sınıf	-,40243*	,10700	,000
		11.sınıf	-,31402*	,12708	,014
Tarih Dersine Yönelik Tutum	9.sınıf	10.sınıf	,04840	,07762	,533
		11.sınıf	-,29118*	,10497	,006
		12.sınıf	-,12154	,11092	,273
	10.sınıf	9.sınıf	-,04840	,07762	,533
		11.sınıf	-,33958*	,10429	,001
		12.sınıf	-,16994	,11028	,124
	11.sınıf	9.sınıf	,29118*	,10497	,006
		10.sınıf	,33958*	,10429	,001

	12.sınıf	,16963	,13097	,196
	9.sınıf	,12154	,11092	,273
12.sınıf	10.sınıf	,16994	,11028	,124
	11.sınıf	-,16963	,13097	,196

Tablo 4.7'ye göre tarih konulu diziler açısından öğrencilerin sınıf seviyeleri arasındaki ortalama puanlar arasındaki fark incelendiğinde; 12. Sınıf öğrencileri ile 9.sınıf (p=0.000),10.sınıf (p=0.000) ve 11. Sınıf (p=0.014) öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. 12. Sınıf öğrencilerinin ortalama puanlarının diğer sınıflara göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Tarih dersi açısından sınıflar arasındaki ortalama puanlar arasındaki fark incelendiğinde; 11. Sınıf ile 9. Sınıf (p=0.006) ve 10. Sınıf (p=0.001) öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. 11. Sınıfların ortalama puanlarının 9. Ve 10. Sınıflardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin okul türüne göre tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumlarının ortalama puanlarına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Testi

	Okul Türü	n	Ort.	Std. Sapma	p*
Tarihi Dizi	AL	290	2,85	,981	0.002
	ML	291	3,12	,963	
	İHL	289	2,93	,925	
	Total	870	2,97	,962	
Tarih Dersi	AL	290	3,57	,981	0.464
	ML	291	3,53	1,017	
	İHL	289	3,47	,967	
	Total	870	3,52	,988	

Tablo 4.8'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre tarih konulu dizi (p=0.002) ve tarih dersi (p=0.464) ortalama puanları arasındaki fark incelendiğinde; tarih konulu dizilere yönelik tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş, tarih dersine yönelik tutumlarda ise anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tarih dizisi ortalama puanlarında söz konusu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla levene testi ve post-hoc analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4.9 ve 4.10'da verilmiştir.

Tablo 4.9: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutumların Levene Testi Sonuçları

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum	,814	2	867	,443
Tarih Dersine Yönelik Tutum	1,012	2	867	,364

Tablo 4.10: Okul Türüne Göre Tarih Konulu Dizilere ve Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeklerinin Post-hoc LSD Sonuçları

Bağımlı Değişkenler	(I) sınıf_düze yi	(J) sınıf_düze yi	Mean Difference (I-J)	Std. Sapma	P*
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum	AL	ML	-,26986*	,07942	,001
		İHL	-,08015	,07955	,314
	ML	AL	,26986*	,07942	,001
		İHL	,18971*	,07948	,017
	İHL	AL	,08015	,07955	,314
		ML	-,18971*	,07948	,017
Tarih Dersine Yönelik Tutum	AL	ML	,03978	,08207	,628
		İHL	,10527	,08221	,201
	ML	AL	-,03978	,08207	,628
		İHL	,06549	,08214	,425
	İHL	AL	-,10527	,08221	,201
		ML	-,06549	,08214	,425

*LSD post-hoc analizi uygulanmıştır.

Tablo 4.10'a göre tarih konulu diziler açısından öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türleri arasındaki ortalama puanlar arasındaki fark incelendiğinde; Meslek Liseleri ile Anadolu Liseleri (p=0.001) ve İmam Hatip Liseleri (p=0.017) öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Meslek Lisesi öğrencilerinin her iki liseye göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin tarih dizisi ile tarih dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişkiye yönelik bulgular aşağıdaki Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11: Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum ile Tarih Dersine Yönelik Tutum Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

		Tarih Dersine Yönelik Tutum
Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum	r	,337**
	p	,000
	n	870

* Pearson korelasyon testi uygulanmıştır.

Tablo 4.11’e göre tarih konulu diziler ile tarih dersi arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; iki değişken arasında orta derecede ve pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r=0.337$ $p=0.000$). Tarih konulu dizilere ilgi arttıkça tarih derslerine olan tutumlarında artış olacağı değerlendirilmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının tarih dersine yönelik tutumlarını yordamasına ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo 4.12’de yer almaktadır.

Tablo 4.12: Tarih Konulu Dizilerinin Tarih Dersine Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	t	p	f	Model (p)	R ²
Tarih Dersi	Tarih Dizileri	0.346	10.550	0.000	111,305	0.000	0.114

Tablo 4.12’ye göre tarih konulu dizilerin lise öğrencilerinin tarih dersine olan etkisi incelendiğinde; kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p=0.000$). Tarih konulu diziler, tarih dersine yönelik tutumlarını %11 oranında açıklamaktadır. Lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarındaki bir birimlik artış 0,346 oranında tarih dersine yönelik tutumlarında artışa neden olmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Araştırmada lise öğrencilerinin tarih konulu dizilere ve tarih dersine yönelik tutumlarının düzeyi, demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, arasındaki ilişkiler ve tarih konulu dizilerin yönelik tutumlarının tarih dersine yönelik tutumlarını yordamasına ilişkin bulgular tartışılıp değerlendirilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Burada araştırmanın alt amaçları esas alınarak önceki araştırmaların sonuçları ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tartışılmıştır.

5.1.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının düzeyinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç literatürde yapılan çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Şahin (2019) ve Kalçık'ın (2017) araştırmalarında öğrencilerin tarihi dizi ve filmlere yönelik tutumlarını orta düzeyde olarak tespit etmiştir. Donnely (2010) öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik olumlu tutumları olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarının düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Safran (2006) ve Şahin (2019) öğrencilerin tarih bilgisi ve tarihsel düşünmeye yönelik tutumlarını orta düzeyde belirlemiştir. Elban (2011) ve David ve Cheruiyot, (2016) ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmada tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olduğunu belirlemiştir.

Tarih konulu dizilere yönelik öğrencilerin tutum düzeylerinin orta düzeyde olmasına karşılık tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olması tarih dersi bilinci ile tarihi dizi kurgusu arasındaki karşılaştırmadan gelmektedir. Öğrenciler dramatik bir yapı içinde televizyon dizilerinin tarihi yansıtmak yanında izleyicinin ilgisini çekebilmek, hikâye yapısına uygun farklılık oluşturmak gibi amaçlar ile gerçeklik ve

yararlık algısının orta düzeyde olmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik algılarının düşük olmadığı tarihi konuların yorumlanmasında ve değerlendirilmesinde yararlar sağladığı söylenebilir. Öğrencilerin tarih dizileri ile tarih dersine ilgisinin artması, dersin öğreniminin kolaylaştırması gündemi belirleyerek tartışma kültürü sağlaması ve öğrencilerin tarih dersine olan ilgilerini arttırması açısından önemlidir.

Bununla birlikte öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olmasında ortak bir geçmiş ve tarihsel bilincin oluşturulmasında önem arz etmektedir. Öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olmasında tarih dersinin gerekli olduğu ve fayda sağladığı görüşü oldukça etkilidir.

5.1.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir. Buna karşılık Şahin (2019) erkek öğrencilerin tarihi dizi ve filmlere yönelik tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Tarihi dizi kişiliklerin ağırlıklı olarak erkeklerden oluşması, erkek bakış açısının ve yaklaşımının tarihi dizilerde daha fazla öne çıkmasına neden olmaktadır. Erken çocukluk döneminden itibaren kahramanlığa yönelik vurgu ile yetiştirilen erkek çocukların tarih konulu dizilere olan ilgisinin daha fazla olması beklenmesine karşılık araştırma sonucunda kız ve erkek öğrencilerin tarih konulu dizilere olan tutumlarının farklılaşmadığı görülmektedir.

Araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum tarih dersi tutumuna yönelik bazı araştırmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Şahin (2019) ve Elban (2011) öğrenciler ile yaptığı araştırmalarda benzer şekilde erkek öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının kız öğrencilerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık yapılan araştırmalarda farklı araştırma sonuçları da bulunmaktadır. İskender (2007) ve Kont (2008) kız öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit etmişlerdir. Mann (2008) kız öğrencilerin erkek öğrenciler ile derse yönelik beklentilerinin farklı olduğunu tespit etmiştir. Buna karşılık David ve Cheruiyot, (2016) kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin tarihe yönelik tutumlarının farklılaşmadığını belirlemiştir.

Öğrencilerin belli bir derse yönelik tutumlarında farklılıklar olabilmektedir. Erkek öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olmasında dersin içeriğinde kahramanlık hikayeleri, savaşlar, zafer ve macera duygusunun hâkim olduğu bir “erkek egemen” unsurların işlenmesi etkili olabilmektedir.

Araştırmada 12. Sınıf öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının diğer sınıflara göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Şahin (2019) öğrencilerin sınıf düzeylerine göre tarihi dizi ve filmlere yönelik tutumlarının farklılaşmadığını tespit etmiştir. Kalçık (2017) yaptığı araştırmada ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının farklılaşmadığını belirlemiştir. Bu durum, araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Araştırma sonucuna göre öğrencilerin yaşları büyüdükçe tarih konulu dizilere tarih konulu dizilere yönelik tutum düzeyinin düşük olması eleştirel düşüncenin ve tarih bilinci daha gelişmiş olan öğrencilerin tarihi diziler ile tarih dersi karşılaştırmasında anlama ve yorumlama farkı olduğu söylenebilir. Bu sonucun bir başka nedeninin de öğrencilerin yaşlarının artması ile Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) ve başka faktörlere bağlı olarak tarih konulu dizilere olan ilgilerinin azaldığı gösterilebilir.

Araştırmada 11. Sınıf öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumlarının 9. Ve 10. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Şahin (2019) öğrencilerin sınıf düzeylerine göre tarihsel düşünme ve tarih bilinci algılarının farklılaşmadığı tespit etmiştir.

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde araştırma sonuçları ile farklılık gösteren sonuçlar bulunmaktadır. Araştırmada ulaşılan sonuçtan farklı olarak Elban (2011) değişik alanlarda öğrenim gören öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit etmiştir. Altunay Şam'da (2007) farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı tespit etmiştir. Buna karşılık Şahin (2019) farklı bölümlerde okuyan öğrencilerin tarihsel düşünme algılarının farklılaştığı saptamıştır. Kalçık (2017) öğrencilerin öğrenim gördükleri okul değişkenine göre tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenme ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu belirterek, güzel sanatlar lisesi öğrencilerinin sanata,

görsellere ve müziğe yatkınlıklarıyla, ortaöğretim öğrencilerinin de tarih konulu dizilere yönelik merak ve ilgileriyle açıklamaktadır.

Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerinde erkek öğrenci yoğunluğu bulunması ve son dönemde popüler olan Osmanlı Tarihi'ne yönelik tarihi dizilerin savaş, kahramanlık hikayesi ve güç imgesi üzerine kurgulanması bu okullarda okuyan öğrencilerin tarih konulu dizilere olan tutumlarını arttırabilir.

5.1.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada tarih dizileri ile tarih dersi arasındaki ilişkiye yönelik olarak ortaöğretim öğrencilerinin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının düzeyi ile tarih dersine yönelik tutumlarının düzeyinin orta derecede ve pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar literatürdeki sonuçlar ile uyum içindedir. Şahin (2019) öğrencilerin tarihi dizi ve film seyretme sıklığı arttıkça tarihsel düşünme ve tarih bilinci tutumlarının yükseldiğini tespit etmiştir. Kalçık (2017), Öztaş, Anıl ve Kılıç (2013), Aktekin ve Çoban (2012), Wagner (2018), Gokcek ve Howard (2013), Caplan vd. (2012), Walker (2006) ve Vella (2001) öğrencilerin tarihi diziler ile öğrendikleri bilgilerin tarih dersi açısından etkili olduğunu, öğrencilerin görsel ve işitsel bilgi kaynağı olarak tarihi dizilerdeki bilgiler ile tarihi karakterleri ve olayları analiz edebildikleri, araştırmaya ve sorgulamaya yöneldikleri, tarih bilinci kazandıkları ifade etmektedir. Elban (2011) öğrencilerin vatanseverlik tutumları ile tarih dersine yönelik tutumları arasında düşük düzeyde aynı yönlü bir ilişki olduğu belirlemiştir. Seyhan (2018) tarih dersinde kullanılan görsel materyalin öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaöğretim öğrencilerine yönelik yaptığı öntest-sontest kontrol grupları araştırmasında belirlemiştir.

Literatürde araştırma sonucu ile örtüşmeyen sonuçlarda bulunmaktadır. Ocak ve Selimoğlu'nun (2016), Özmen, Er ve Ünal (2014), Şeker ve Şimşek'in (2012), Kaya ve Çengelci (2011) ve Marcus, (2005) ve Donnely (2010) tarihi dizilerin olumsuz yönlerini ortaya koyarak öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik tutumlarının tarih dersine yönelik tutumlarını negatif yönde etkilediği ortaya konmuştur.

Tarih dersine yönelik öğrenci tutumunun geliştirilmesinde görsel materyalin kanıta dayalı dikkat çekiciliği ve görsel öğelerin tarihin soyut tanımlamaları ve

açıklamalarının somutlaştırılmasına katkıda bulunmaktadır. Öğrencilerin tarihi diziler ile geliştirdikleri kahramanlık ve vatanseverlik duyguları tarih dersine yönelik ilgilerinin artmasını sağlayıcı yönde rol oynamaktadır. Öğrencilerin tarih dersinde elde ettikleri bilgi birikiminin tarihi diziler ile desteklenebileceği, tarihi dizilerin görsel ve işitsel materyal olarak teorik bilgilerin zihinlerinde canlandırılmasına olanak sağlamaktadır. Tarihi dizilerin dramatik bir yapı ile ortaya koyduğu görsel materyalin eğitim ve öğretim sürecinde değerlendirilmesi tarihi anlama gayreti içinde olan öğrenciler için görsel okuryazarlık seviyesine bağlı olarak somutlaştırma, yorumlama ve karşılaştırma açısından etkilidir.

5.1.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada tarih konulu dizilerinin öğrencilerin tarih derslerine yönelik tutumunu %11 oranında açıkladığı belirlenmiştir. Bir birimlik tarih dizisi ölçeğindeki artış 0,346 oranında tarih dersleri tutumunda artışa neden olmaktadır.

Araştırmada elde edilen bu sonuç literatürdeki sonuçlar ile uyum içindedir. Şahin (2019), Kalçık (2017) ve Öztaş (2008) belli bir dramatik alt yapıya bağlı kalarak çekilen tarihi dizilerin öğrencilerin tarih dersine yönelik ilgisini arttırdığını, tarihsel bilginin görselleştirilerek sunulması dizilerin birer eğitim kaynağı olarak kullanılabilirliğini belirlemişlerdir. Marcus, (2005) tarih dizilerinin kamuoyunda gündemi belirleyecek özelliği ile bilgilerin kalıcılığı, ilgi çekiciliği ve merak uyandırması bakımından tarih öğretimine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Ocak ve Selimoğlu'nun (2016) ortaöğretim öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada tarih dizilerinin “gerçeği yansıtmaması”, “ulusal değerlere zarar vermesi” ve “mevcut dizilerin temsil anlamında yetersiz kalması” özellikleri nedeniyle tarih dersi öğretiminde istenilen etkiyi oluşturmadığını belirlemiştir. Şeker ve Şimşek'in (2012) yaptığı araştırmada da tarihi kişiliklerin dizilerde yer alması ile öğrencilerin “hayranlıklarının azalması” ile tarih dersine yönelik bakış açılarının olumsuz etkilendiği tespit edilmiştir. Kaya ve Çengelci de (2011) tarih dizilerinin “ahlak dışı” ve “gerçeği yansıtmayan” bilgilerle dolu olmasının öğrencilerin yanlış bilgilendirilmesine neden olduğunu belirtmektedir. Wagner (2018) tarihi filmlerin tarih dersinde kullanımının yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Russel (2012) öğretmenlerin tarihi filmleri eğitim materyali olarak kullanacak bilgi birikimlerinin olmaması nedeniyle istenilen etkiyi oluşturmadığını belirlemiştir. Metzger (2012) ise

tarihi dizi ve filmlerin duygusal öğelerinin yüksek olması nedeniyle öğrencilerin etkilendiğini ancak tarih dersinin temel amaçlarının gerçekleşmesinde sorunlara yol açtığını ifade etmiştir.

Öğrencilerin tarih konulu dizilerin aksiyonu, heyecanı ve görsel çekiciliği ile daha çok eğlence temasına ağırlık vermesi ve tarihi dizilerin dikkat çekiciliğine karşılık tarih dersine yönelik tutumlarının yüksek olmadığı görülmektedir. Öğrenciler hoş vakit geçirmek izledikleri tarihi dizilerin tarih dersine ilişkin tutumlarının etkilediği ve tarih dersini öğrenmek için tarih konulu dizilerin bilgi kaynağı olarak değerlendirdiği görülmektedir. Tarih konulu dizilerin olumsuz özellikleri de dikkate alındığında popüler kültürün bir uzantısı olarak gerçeği yansıtmayan bilgilerin verilmesi ve anlamsızlaşması tarih konulu dizilerin etkinliğini azaltmaktadır.

5.2. Öneriler

5.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Kız ve erkek öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik beklentilerinin belirlenerek, tarih dersine yönelik tutumlarının farklılaşmasını yol açan faktörlerin belirlenmesi dersin eğitim yönetimi açısından önemlidir. Kız öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarının artırılması için hangi dil yapısını ve yöntemin seçileceğinin belirlenmesi cinsiyetçi farklıların azaltılması açısından yararlı olacaktır.

Öğrencilerin eğitim kademelerinde oluşan farklılıkların araştırılması ve yaş gruplarının tarihi dizileri izlerken beklentilerini oluşturan faktörlerin belirlenmesi tarihi dizilerin farklı sınıflarda okuyan öğrenciler tarafından nasıl algılanacağını bilmesi eğitim kademeleri ve yaş gruplarına yönelik görsel içerikli eğitimlerin nasıl yapılacağı bilgisini sunabilir.

Öğrencilerin görsel okuryazarlıklarının erken çocukluk döneminden itibaren geliştiği düşünüldüğünde öğrencilerin yaşlarına uygun olarak tarihi dizi seyrettirilmesi tarihsel bilginin akılda kalıcılığını arttırabilir. İlkokuldan başlayarak tarih konulu dizilerin ders materyali olarak kullanılması öğrencilerin bilgi düzeyi ve eğitim programlarına uygun bir şekilde kullanılabilir.

Tarih konulu dizilerin öğrencilerin tarih dersine olan tutumunun yanı sıra öğretim materyali olarak kullanılması için bilimsel açıdan gerçeği yansıtan tarihi dizilerin derslerde planlı bir şekilde eğitime katılması sağlanabilir. Öğrencilerin tarihi dizileri

izlemeleri sürecinde tartışma, görüşlerini belirtme, dikkatlerini çeken tarihi konu ve detayları not almaları ve tarih öğretmenin yönetiminde tarihsel olgu ve olayları incelemelerine yönelik eğitim programları geliştirilebilir.

Tarihi dizilerin tarih dersinde kullanılmasına yönelik olarak dersin süresi, öğrencilerin eğitim düzeyi, eğitim programını destekleyecek tarihi dizilerin seçimi, tarihi dizinin kullanımına yönelik olarak (dizinin belli bölümlerinde durdurulması ve öğrenciler ile tartışılması, tarihi dizinin izlenmesi bittikten sonra öğrencilerin görüş ve düşüncelerinin öğrenilmesi, tarihi dizilerde verilen bilginin müfredat ile desteklenmesi, tartışma ve beyin fırtınası yöntemlerinin kullanılması) düzenlenmelidir. Tarihi dizilerin eğitim açısından istenilen yararları sağlayabilmesi için uygulamaların pedolojik formasyona uygun bir şekilde planlı ve sistemli bir eğitim programı içinde olması ve süreklilik kazandırılması yararlı olacaktır.

Tarih dizilerinin öğrencilerin tarih dersine yönelik tutumlarını arttırması nedeniyle MEB tarafından akademisyen ve uzman görüşlerinin rehberliğinde belgesel, tarihi film ve dizi çekilmesinin sağlanması, çekilen tarih dönemine uygun olarak seçilen kostüm, dekor, araç gereç, ilke ve kurallar, alışkanlık ve gelenekler gibi bütünsel bir öğretim aracı olarak değerlendirilebilir.

Tarih dizilerinin eğitim ve öğretimde kullanılabilmesi için interaktif dizilerin çekilmesi, dizi karakterlerinin ders müfredatına uygun bir şekilde öğrenci ile iletişim kurması ve bilgiler vermesi tarih dersi içinde tarihi dizi ve film seyredilmesini daha etkili yapabilir.

Tarih dizilerinde zaman zaman bilimsel gerçekliğin göz ardı edilmesinin kamuoyunda gösterilmesi açısından popüler akademisyenlerin tarihi dizilerin olumlu ve olumsuz yanlarına yönelik açıklamaları öğrenciler ile tartışılabilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma ortaöğretim öğrencileri ile sınırlı kalmıştır. Tarih derslerinde tarihi dizi kullanımını konusunda yapılan araştırmaların farklı coğrafi bölge ve eğitim düzeyindeki öğrencilerinin tutumlarını incelemek şeklinde genişletilmesi farklı toplumsal kesimlerde yaşayan öğrencilerin görüşlerini yansıtabilir.

Öğrencilerin tarih konulu dizilere yönelik algılarının tarih dersine olan tutumlarının ölçülmesi amacıyla çalışma gruplarına yönelik olarak öntest- sontest kontrol grupları ile çalışmalar yapılarak tarih dersine yönelik kazanımları ölçülebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin tarih dersine ilişkin tutumlarının hangi faktörlere bağlı olarak değiştiğinin anlaşılması için açık uçlu soru formu ile hazırlanmış niteliksel çalışmalar yapılarak öğrencilerin farklılaşan görüşlerinin nedenleri araştırılabilir.

Tarih dizilerinin öğrencilerin gelişimlerini nasıl etkilediği ve bu durumun tarih dersi tutumlarına nasıl yansıdığı araştırılması için yeni araştırmalara yapılabilir. Bu araştırmalarda tarihi dizilerin tarih dersini hangi yönlerden etkilediği, öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini geliştiren faktörler incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acun, F. (2012). Tarihin Kaynakları. A. Şimşek (Ed.), *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, İstanbul: Tarihçi Kitabevi, 119-149.
- Açıkgöz, K. (1995). *Tarih Öğretiminde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri, Bulunduğu Eser: Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Akbaba, B. (2003). *Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, T. (2005). Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1): 185-197.
- Akbaba, B. (2009). *Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi öğretiminde çoklu ortam kullanımının akademik başarı ve tutumlara etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaba, B. (2014). Tarih Öğretiminde Görsel Kaynaklardan Yararlanma. M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih Derslerinde Tarihi Film ve Dizilerin Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri: Trabzon Örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 7(13): 141-160.
- Aktın ve Dilek (2014). Tarih/Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Okul Öncesi Dönemde Tarih Öğretimi: ABD Örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16): 36-56.
- Alıcı, D. (2013). Okula Yönelik Tutum Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 38 (168): 318-331.
- Altunay Şam, E. (2007). Amasya Eğitim Fakültesinde Farklı Bölümlerde Okuyan Öğretmen Adaylarının Tarih Dersine İlişkin Tutumları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(3): 1-19.
- Arkonaç, S.A. (2016). *Ana Akım ve Eleştirel Psikoloji İnsan İnsan İçinde*. İstanbul: Hiperlink.
- Aronson, E., Wilson, T. H. Ve Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji*. (O. Gündüz). İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Artut, K. (2007). *Sanat Eğitimi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Ata, B. (2002a). *Müzelerde ve tarihi mekânlarda tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ata, B. (2002b). Tarih Derslerinde “Dokümanlarla Öğretim” Yaklaşımı. *Türk Yurdu Dergisi* 22(17): 80-86.
- Ataunal A. (2000). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş veya Nasıl Bir İnsan?* Ankara: 20 Mayıs Eğitim Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. Ve Nolen-Hoeksema, S. (2010). *Psikolojiye Giriş* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Arkadaş Yayınevi.

- Avrupa Konseyi. (2002). Avrupa Konseyi Değişime Çağırıyor (E. Cerrahoğlu, Çev). *Toplumsal Tarih*, (100): 58-59.
- Aykut, A. (2006). Günümüzde Görsel Sanatlar Eğitiminde Kullanılan Yöntemler. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(21): 33-42.
- Aytaş, M. (2016). *Türk televizyon kanallarında yayınlanan Osmanlı dönem dizilerinin görsel anlatı ve estetik yapısı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Binbaşıoğlu, C. (1974). *Genel Öğretim Bilgisi*. Ankara: Kadioğlu.
- Blyth, J. (1989). *History in Primary Schools*. British: British Library Caloguin in Publication Data.
- Burke, P. (2003). *Afişten Heykele, Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları* (Z. Yelçe, Çev.). İstanbul: Kitap.
- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (1997). *Genel Öğretim Metotları*. İstanbul: Öz Eğitim.
- Candan, A. S. (2003). *Tarih öğretiminde ayrıntılı okuma becerilerinin geliştirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Caplan, N., Pearlman, W., Sasley, B. E. and Sucharov, M. (2012). History, Rationality, Narrative, Imagery: A Four-Way Conversation on Teaching the Arab- Israeli Conflict". *Journal of Political Science Education*, 8(3): 288-302.
- Carr, E.H. ve Fontana, J. (1992). *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık* (Ö. Ozankaya, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Cemaloğlu, N. (2003). Öğretimde Ders Kitaplarının Yeri ve Önemi. N. Hayta (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* içinde, Ankara: Nobel, 9-12.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı.
- Chansel, D. (2004). *Beyaz Perdedeki Avrupa Tarih Öğretimi ve Sinema* (N. Elhüseyni, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Chapman, E. N. (2002). *Tutum*. İstanbul: Alfa.
- Cole, L. And Morgan, J. J. B. (2001). *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi* (B. H. Vassaf, Çev). İstanbul: MEB Yayınları.
- Collingwood, R.G. (1996). *Tarih Tasarımı* (K. Dinçer, Çev). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*. Ankara: Kadioğlu.
- Danacıoğlu, E. (2008). *Geçmişin İzleri (Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- David, D. ve Cheruiyot, D. O. (2016). An Assessment of the Attitudes of Students towards History and Government in Selected Secondary Schools in Bomet County in Kenya. *Journal of Education and Practice*, 7(19): 90-94.
- Demir, Ö. ve Çencen N. (2015). Tarih Sinema Etkileşiminin Popüler Kültürdeki Yeri. *Kafkas Üniversitesi e- Kafkas Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 13-18.
- Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi*, 42: 77-93.

- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma S¼recinde Tarih Eğitimi: Amaç. *İşlev ve İçerik. Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15): 69-88.
- Demirel, Ö. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A.
- Demirel, Ö., Seferoğlu, S.S. ve Yağcı, E. (2002). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem A.
- Dewey, J. (2000). Temel Eğitimde Tarihin Amacı (B. Ata, Çev.). *Milli Eğitim Dergisi*, 147: 43-45.
- Dilek, D. (2001). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve D¼ř¼nce Gelişimi*. İstanbul: Pegem.
- Dinç, E. (2010). Tarih Bilinci Açışından Tarih Öğretiminin Amaçları. M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir?* Ankara: Yeni İnanç Yayınevi, 70-76.
- Donnelly, D. (2010). Using Feature Films İn Teaching Historical Understanding: Research And Practice, file:///C:/Users/murat/Downloads/Using_feature_films_in_teaching_historic.pdf [01.09.2019].
- Dorsay, A. (1998). *Sinema ve Çağımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durant, A. W. (1983). *Tarih Üzerine* (H. Zamantılı, Çev). Ankara: H¼lbe Basım ve Yayın.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde karikat¼r kullanımı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼, Ankara.
- Elban, M. (2011). *Ortaöğretim 11.sınıf öğrencilerinin tarih dersine y¼nelik tutumları ile vatanseverlik tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼, Ankara.
- Erdener, (2018). *Öğrencilerin matematik dersinde etkileşimli tahta kullanımına y¼nelik tutumlarının nedenlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstit¼s¼, Balıkesir.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1996). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Alkım.
- Garipağaoğlu, N. (2001). Gezi-Gözlem Metodunun Coğrafya Eğitimi ve Öğretimindeki Yeri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2): 13-30.
- Gezici, M. ve Demir, S. B. (2018). Tarihi Dizi ve Filmlerin Sosyal Bilgiler Dersine Yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 7(2): 392-413.
- Gokcek, G. and Howard, A. (2013). Movies to the Rescue: Keeping the Cold War Relevant for Twenty-First-Century Students. *Journal of Political Science Education*, 9(4) 436-452.
- G¼kkaya, K. Ve Oruç, ř. (2003). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Kullanımına Bir Örnek: Fotoğraf. C. şahin (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: G¼nd¼z Eğitim.
- Groombridge, B. (1979). *Televizyon ve Toplum* (A. Usluata). İstanbul: Reklam Yayınları.
- G¼çlü, N. (2001). Hayat Bilgisi Ders Kitabının Tasarımı. L. K¼ç¼kahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi*, Ankara: Nobel, 19-35.
- G¼ven, İ. (2014). *Tarih Öğretimi Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.

- Güz, N., Küçükdoğan, R., Sarı, N., Küçükdoğan, B. ve Zeybek, I., (2002). *Etkili İletişim Terimleri*. İstanbul: İnkılap.
- Hesapçioğlu, M. (1994). *Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Programları ve Öğretim*. İstanbul: Beta.
- Hobsbawm, E.J. (2005). *Sanayi ve İmparatorluk* (A. Ersoy, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Işık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Inceoğlu, M. Ç. (2008). Görsel-İşitsel Arşivcilik, Kültür Mirası ve Film Arşivleri, *Journal of Yasar University*, 3(11): 1463-1485.
- İskender, P. (2007). Öğretmen Adaylarının Tarih Dersine İlişkin Tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2): 631-638.
- İşler, A.Ş. (2003) Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Dayandığı Temel İlkeler ve Sağladığı Katkılar. *Milli Eğitim Dergisi*, 157: 1-18.
- Kabapınar, Y. (2005). Uygulama ve Değerlendirme Ölçütleriyle Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak Empati. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(9): 119-142.
- Kağıtçıbaşı, Ç. Ve Cemalcılar Z. (2014). *İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kalafat, Ç. (2017). *Üniversite öğrencilerinin televizyonda yayınlanan Diriliş Ertuğrul adlı diziyi seyretmesindeki kültürel etmenler (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Örneği). Avrasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Kalçık, C. (2017). *Tarihi dizilerle yaşam boyu öğrenme algısı (Bartın ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Kanat, C. (2002). *Tarihin Medya ile İmtihanı*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Karabağ, G. (2002). Postmodernizm ve Tarih Öğretimi. *Türk Yurdu*, (175): 61-67.
- Kaya, E. ve Çengelci, T. (2011). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Eğitiminde Filmlerden Yararlanılmasına İlişkin Görüşleri, *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 116-135.
- Kıncır, K. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde 7. Sınıf öğrencilerinin tarih öğrenme beceri düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, A. ve Seven S. (2008), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kılıç, E. (2004). Durumlu Öğrenme Kuramının Eğitimdeki Yeri ve Önemi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3): 307-320.
- Kont, A. (2008). *11. Sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersine karşı ilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Köksal, H. (2001). Hayat Bilgisi Ders Kitabında Görsel Materyaller. L. Küçükahmet (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi*, Ankara: Nobel, 27-35.
- Kula, N. (2012) TV Dizileri Yoluyla Yeniden Üretilen Tüketim Kültürü. *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 1(4): 507-530.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde Plânlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Alkım.
- Küçükahmet, L. (2008). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel.
- Levstik, L. S. ve Barton, K. C., (1997). *Doing History*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Mann, A. (2008). *Gender roles and history: Instructional strategies that increase the interest and improve the attitudes of 11th grade girls in social studies*. (Unpublished Master's Thesis). New England College.
- Marcus, A. S. (2005). It Is As It Was: Feature Film in the History Classroom. *The Social Studies*, 96 (2), 61-67.
- MEGEP, (2011). *Dramalar ve Belgesel Programlar, Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi*, Ankara: MEB Yayınevi.
- Metin, E. (2011). *Tarih eğitimi ve dil: Tarihçilerin, tarih ders kitabı yazarlarının, tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarihsel dil kullanımı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1991). *İkinci Maarif Şûrası*. 15-21 Mart 1943. İstanbul: MEB Yayınları.
- Muratalan, T. (2011). *Tarih öğretmenlerinin tarihi filmlerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mutlu, E. (1991). *Televizyonu Anlamak*, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Nichol, J. (1996). *Tarih Öğretimi* (M. Safran, Çev). Ankara: Çağrı Yayınevi.
- Ocak ve Selimoğlu (2016). Tarih Öğretiminde Tarih Dizilerinin Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri-Nitel Bir Analiz, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1): 431-452.
- Ocak, G. ve Selimoğlu, S. (2016). Tarih Öğretiminde Tarih Dizilerinin Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri-Nitel Bir Analiz. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1): 431-452.
- Okan, Y. (2004). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Görsel Materyal Kullanımı ile Coğrafya Konularının Eğitim ve Öğretimi. *Milli Eğitim Dergisi*, (163). 20.04.2019 tarihinde https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/163/yasar.htm [01.09.2019].
- Oskay, Ü. (2000). *Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri*. İstanbul: Der Yayınları.
- Önder, S., Baydemir, A., (2005). Türk Sinemasının Gelişimi (1895 – 1939). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2): 113-135.
- Yıldıran Önk, Y. (2011). *Ürün, milenyum sonrası Türk televizyonlarında oluşan dizi kültürü ve toplumsal temsil sorunu* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir.

- Özalp, O. (2000). *İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Öğretimi, Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özbaran, S. (2005). *Tarih, Tarihiçi ve Toplum -Tarihin Çağrışımı ve Tarih Öğretimi Üstüne Düşünceler*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özçelik, İ. (2012). *Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknikler*. İstanbul: Nobel Akademi Yayınları.
- Özdemir, K. (2006). *İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler müfredatlarının tarih konularında eğitim materyali olarak resmin kullanılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. S. (2018). *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özmen, C., Er, H. Ve Ünal, F. (2014). Televizyon Dizilerinin Tarih Bilinci Üzerine Etkisi Muhteşem Yüzyıl Dizisi Örneği, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25): 409-426.
- Öztaş, (2015). Tarih Öğretiminde Tarihî Film ve Tarihî Dizilerin Kullanılmasına İlişkin Tarih Bölümü Öğrencilerinin Görüşleri (Kırklareli Üniversitesi Örneği). *Turkish History Education Journal*, 4(2): 1-37.
- Öztaş, S. (2000). *İlköğretim altıncı sınıflar sosyal bilgiler tarih ünitelerinin işlenişinde öğretmenlerin kullandıkları öğretim yöntemleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztaş, S. (2007). *Tarih öğretimi filmler – tarih öğretiminde film kullanılmasının öğrenci başarısı üzerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Öztaş, S. (2008). Tarih Öğretimi ve Filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2): 543-556.
- Öztaş, S. (2010). Tarih Derslerinde Filmlerin Kullanımı, M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir?* Ankara: Yeni İnsan Yayınevi.
- Öztaş, S. (2014). Tarih Derslerinde Filmlerin Kullanımı. M. Safran (Ed.), *Tarih Nasıl Öğretilir?* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Öztaş, S., Anıl, K. N. ve Kılıç, B. (2013). Tarihî Film veya Tarihî Dizilerin Tarihe İlgiyi Artırmada Etkisine İlişkin MYO Öğrencilerinin Görüşleri. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Aralık UMYOS Özel Sayı: 107-120.
- Palmer, M. and Batho, G. R. (1981). *The Source Method in History Teaching*, London: Historical Association.
- Paykoç, F. (1991). *Tarih Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Pehlivan, H. (1994). Eğitim Bilimleri Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölüme Yönelik Tutumları, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10: 49-53.
- Pekgöz, M. ve Hancılar, R. (1970). *Eğitimde Görme ve İşitme Araçları*, Ankara: Güvendi.
- Pingel, F. (1998). Tarih Ders Kitapları Üstüne Uluslararası Araştırmalar, S. Özbaran (Çev.), *Toplumsal Tarih*, 10(56): 40-47.

- Pronay, N., Smith, B. ve Hastie, T. (1972). *The Use of Film in History Teaching*, London, The Historical Association.
- Russell, W. B. (2012). Teaching with Film: A Research Study of Secondary Social Studies Teachers Use of Film, *Journal of Social Studies Education Research*, 3(1): 1-14.
- Safran, M. (2000). Değişik öğrenim basamaklarında Tarih dersine ilişkin tutumlar üzerine bir araştırma. *Türk Yurdu*, (175), 73-79.
- Safran, M. (2006). *Tarih Eğitimi Makale ve Bildiriler*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Safran, M. (2006b). *Değişik Öğretim Basamaklarında Tarih Dersine İlişkin Tutumlar Üzerine Bir Araştırma*, Ankara: Gazi.
- Safran, M. ve Köksal, H. (1998). Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 71-86.
- Selçuk Z., Kayılı, H. Ve Okut, L. (2002). *Çoklu Zekâ Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Seyhan, A. (2018). Tarih Öğretiminde Arşiv Belgesi Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Derse Karşı Tutumlarına Etkisi. *ERPA International Congresses on Education*, 701-707.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Stradling, R. (2003). *20 Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli* (A. Ünal, (Çev). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 82-90.
- Sungu, İ. ve Ata, B. (2010). *Tarih Öğretimi Hakkında* 20.04.2019 tarihinde http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/153-154/ata.htm [01.09.2019].
- Şahin K., Ş. (2011). Televizyon, Tarih ve Toplumsal Bellek. *Sosyoloji Dergisi*, (25): 103-123.
- Şahin, K. (2019). *Öğretmen adaylarının tarihi dizi/filmlerle yaşam boyu öğrenme algısı ve tarih şuuru oluşumu hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan
- Şahinel, M. (2007). Etkin Öğrenme. Ö. Demirel (Ed.) *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Ankara: PegemA Yayıncılık, 145-165.
- Şeker, T. Ve Şimşek, F (2011). Kodlama-Kod Açımı Bağlamında Muhteşem Yüzyıl Dizisinin Lise Öğrencileri Üzerindeki Etkilerine Yönelik Alımlama Analizi, *Selçuk Üniversitesi. İletişim Dergisi*, 7(2): 111-120.
- Şener, E. (1984). *Televizyon Video*. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Şimşek, A. (2003). Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 141-155.
- Şimşek, A. ve Yazıcı, F. (2013). Türkiye’de Tarih Öğretiminin Dünü, Bugünü, *TYB Akademi*, Mayıs: 11-32.
- Taşkıran Öncel, N. (2007). *Zihinlerin Yeni Kadın İmgesi: Aliye, Lagos Eğri Bir Çözümleme*. İstanbul: Beta Yayınları.
- TDK, (2019). *Dizi*. <https://sozluk.gov.tr/> [01.09.2019].

- Tekeli, İ. (1998). *Tarih Yazımı Üzerine Düşünmek*. Ankara: Dost.
- Tekeli, İ. (2000). İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Eğitimi, *ODTÜ Türkiye "de İlk ve Orta Öğretim Düzeyinde Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması Sempozyumu Bildirisi*, 8-40.
- Tobias, M. (2007). *Belgesel Film Yapım Sanatı "Gerçeği Arayış"* (N. Köken, Çev.). İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Topses, G. (2001). Hayat Bilgisi Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hazırlama Gerekçesi, Leyla Küçükahmet (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi*, Ankara: Nobel, 1-17.
- Torun, I. Ve Zeybek (2007). *Adalet ve Rüya*. <https://openaccess.iku.edu.tr/handle/11413/3068> [01.09.2019].
- Tosh, J. (2005). *Tarihin Peşinde – Modern Tarih Çalışmasında Hedefler, Yöntemler ve Yeni Doğrultular* (Ö. Arıkan., Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tuna, S. (2005). *Yaratıcılık ve Görsel Algı. İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Vedat Özsoy (Ed.). Ankara: Varan.
- Türkaslan, D. (2019). *Ortaöğretim 8İngilizce dersine yönelik öğrenci tutumlarının ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Usta, E. (2003). Ders Kitaplarında Yenilikler. Küçükahmet L. (Ed.). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, Ankara: Nobel, 67-74.
- Vella, Y. (2001). Yaratıcı Tarih Öğretimi, Çeviren: Bahri Ata. *Milli Eğitim Dergisi*, 150: 1-4.
- Wagner, D. A. (2018). Teachers' Use of Film in the History Classroom: A Survey of 19 High School Teachers in Norway, *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education*, (1): 22-44.
- Walker, T. R. (2006). Historical Literacy: Reading History through Film, *The Social Studies*, January-February: 30-34.
- Yalın, H. İ. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel.
- Yanpar, T. (2007). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Anı.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye'de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çağdaş Çözüm Önerileri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15: 181-190.
- Yuvalı, A. (1990). Fırat Üniversitesi Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri, 21-26 Mayıs 1984. Bildiriler, Elâzığ: Fırat Üniversitesi.

EKLER

ANKET

Sevgili öğrenciler,

Bu anket, tarih konulu dizilerin ortaöğretim öğrencilerinin tarih dersine yönelik tutumuna etkisini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminizi yazmanıza gerek yoktur. Araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖZGENEL

Yüksek Lisans Öğrencisi Çayan AKIN

Cinsiyet: Kız () Erkek ()

Sınıf: 9.Sınıf () 10.Sınıf () 11.Sınıf () 12.Sınıf ()

Okul türü: Anadolu Lisesi () Meslek Lisesi () İmam Hatip Lisesi ()

Tarih Konulu Dizilere Yönelik Tutum Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Tarih dizileri, tarih dersini öğrenmemi kolaylaştırır.					
2. Tarih dizileri, tarih dersi konularına ilgimi artırır.					
3. Tarih dizileri, tarih dersinin önemini ortaya koymaktadır.					
4. Tarih dizilerinden öğrendiklerimi tarih dersinde arkadaşlarımla paylaşıyorum.					
5. Tarih dizilerinde geçen konuları derste tartışırım.					
6. Tarih dizileri, tarih dersine bakış açımı olumlu yönde değiştirdi.					
7. Tarih dersinin daha kolay öğrenilmesi için tarih dizilerinin sayısı artırılmalıdır					
8. Tarih dizilerini sürekli takip ederim.					
9. Tarih dizilerinde geçen konular derste geçtiğinde heyecanlanırım.					
10. Tarih dizileri kullanıldığında tarih dersini ilgiyle dinlerim.					
11. Tarih derslerinde dizilerden yararlanılmalıdır.					
12. Tarih derslerinde diziler kullanıldığında zamanın geçtiğini anlamıyorum.					
13. Tarih dizileri sayesinde tarih dersine ilgim arttı.					

Tarih Dersine Yönelik Tutum Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. Tarih dersini gerekli bulurum.					
2. Tarih dersinde öğrendiklerimin bana fayda sağlayacağına inanırım.					
3. Tarih dersi ilgimi çekmez.					
4. Tarih dersini çok severim					
5. Tarih dersi çok sevdiğim dersler arasındadır.					
6. Tarih dersinin bitmesini istemem.					
7. Tarih derslerinde kendimi rahat hissedirim.					
8. Tarih dersinde yeni konular öğrenmek bana heyecan veriyor.					
9. Tarih dersinde öğretmenimi zevkle dinlerim.					

MEB İzin Yazısı

İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

27.12.2018

Sayı : 59090411-44-E.25145118
Konu : Anket Araştırma İzi

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) 04.12.2018 tarihli ve 23277196 sayılı gelen evrak yazınız
b) Valilik Makamının 26.12.2018 tarih ve E.25024391 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi Çayan AKIN'ın "Tarih Dizilerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Derslerine Yönelik Tutumlarına Etkisi" konulu tez çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü (Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü) Birbirdirek Mh. İsmet Ökten Cd. No: 1 Fatih / İSTANBUL
e-posta: ist.sgb34@gmail.com Bülgeyıcı: (0212) 455-06-52 Bilgi için: Tel: (0212) 455-04-00- 436-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://www.sgb34.meb.gov.tr> adresinden Bd03-e33f-32a4-9e40-22ff kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.25024391
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

26/12/2018

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 27.09.2018 tarihli ve 17640617 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 05.10.2018 tarihli tutanağı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi Çayan AKIN'ın "Tarih Dizilerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Derlerine Yönelik Tutumlarına Etkisi" konulu anket kapsamında; İlimiz Bahçeşehir ve Küçükçekirmece ilçelerinde bulunan liselerde öğrenim gören öğrencilere anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

OLUR
26/12/2018

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü (Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü) Binbirdirek Mh. İnanç Öktem Cd. No: 1 Fatih /İSTANBUL
E-posta: ist.egb34@gmail.com Belgeçayır: (0212) 455-06-52 Bilgi için: Tel: (0212) 455-04-00- 436-239

Bu e-nakış gizli elektronik belge ile yapılmıştır. <https://resmiyazgi.meb.gov.tr> adresinden dbaf-aaff-3b9a-b36d-99ec kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne yerleştim ve 2015 yılında Pedagojik Formasyon Eğitiminde alarak mezun oldum. 2017 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde Eğitim Yönetimi bilim dalında yüksek lisans eğitimine başladım. Başlangıç seviyesinde Rusça ve İngilizce bilmekteyim. Osmanlı Türkçesinde ise matbu, nesih ve rika metinlerini okuyabilmekteyim

2015 yılından itibaren İstanbul ili Başakşehir ilçesinde bulunan İbrahim Koçaslan Ortaokulu'nda Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak çalışmaktayım

Çayan AKIN